Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...мнай 1921 оной ...брин 21-нэй гарана | № 9 (14031) | 1973 оной январиин 11, четверг | Сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

БАЙГААЛИИЕ БҮРИ ҺАЙНААР САХИН ХАМГААЛДАГ БА ТЭРЭНЭЙ БАЯЛИГУУДЫЕ ҮСЭДӨӨР АШАГЛАДАГ БОЛОХО ТУХАЙ

ССР-эй Верховно Совет 2 оной сентябрьда най-хи зарлалай дүрбэдэхи дээрэ байгаали сахин алгые саашадань һайжа-хэ ба байгаалиин баяли-ые ашагтай зүбөөр хэ-эхэ хэмжээнүүд тухай ал хаража үзөөд, ажал-й ажаһуудал ба элүүр, хүдэлмэри ба амарал-таатай зохид эрхэ байдал үлхын тула байгаали са-хамгаалха ба байгаалиин гуудые һайнаар ашагла-тушаа сагүргэлжын ан-ы хандуулха хэрэгые гү-эй гол шухала зорилго-эй нэгэн гэжэ тэмдэглэ-байна.

КПСС-эй Центральна Коми-СССР-эй Министрнүүдэй байгаали сахин хам-тые шангадхаха ба бай-иин баялигые һайнаар лэдэг болохо тухай дэл-гы тогтоол баталан аба-. Тэрэ тогтоол соонь сес-дээрэ үгэ хэлэһэн СССР-эй ховно Соведэй депутадуу-оруулһан һанамжа, дурад-нууд хараада абтаһан гээ-

...йгаали сахин хамгаал-һайжаруулха ба байгаа-баялигые ашагтай зүбөөр лэхэ ябадал хангалгада лагдаһан хэмжээ ябуул-нууд орон доторнай бэе-гдэжэ байна гээд КПСС-ЦК-гай, СССР-эй Министр-дэй Соведэй тогтоол соо эглэгдэнэ.

...ахатэй хамта, олохон ми-терство болон зургаанууд, приятиба эрдэм-шэнжэл-organизацинууд оршон ронхи байгаалиие бузарла-ябадалһаа хамгаалха ба галиин баялигые ашагтай бөөр хэрэглэлгэ хангаха дал үшөөл ёһотой һай-р шиидхэнэгүй, газарай һэ, агаар, урасхалта уһа рладаг зүйлнүүдые усад-а гү, али эрид бага бол-о технологи зохёохо хэ-ээ ёһотой анхарал оролдол-хандуулнагүй, урасхалта , агаарай газ сэбэрлэхэ а, технологи шэнэдхэн ху-лаха, байгаали сахин хам-лгын ба байгаалиин бая-г арьбадхаха бусад асуу-нуудаар шэнжэлгын шуха-хүдэлмэри хэнэгүй гэжэ эглэгдэнэ.

КПСС-эй Центральна Коми-т, СССР-эй Министрнүүдэй вет байгаали сахин хам-лха ба байгаалиин баялиг агтай зүбөөр хэрэглэхэ яба-л хангаха асуудалда анха-л табихые, газарай хүрьһэ-эй уһа, һалхинһаа гэмтэхэ эртай тэмсэл ябуулха хү-лмэриин хойноһоо, колхо-уд, предприяти ба органи-цинуудай газар, уһа, ой мо-, байгаалиин бусад баяли-нуудые зүбөөр ашаглахын хойноһоо, газар ашаглаха та-лаар, газарай хүрьһэ, газар дэхи ба дорохи уһа бузар-лха, хужартай болгохо яба-л зайсуулха талаар, уһа эрэмдэ ой модоной аша туһа-лай үүргые, торфтой намаг га-рай аша туһа сахиха та-лаар, амитадай ба ургамалай нагуудые хамгаалха, арь-бадхаха талаар, огторгойн агаар бузарлаха ябадал зай-суулха талаар хүсэндөө бай-һан дүрим, нормонуудые тэ-дэнэй сахихын хойноһоо саг үргэлжын хиналта шалгалта тогтоохые союзна республика-нуудай компартинуудай ЦК болон Министрнүүдэй Сове-дүүдтэ, партиин крайком ба обкомуудта, автономито рес-публиканууда Министрнүү-дэй Соведүүдтэ, крайгүйсэд-ком ба облгүйсэдкомуудта, СССР-эй Министерство болон зургаануудта дурадхаба.

Баталан абтаһан тогтоол соо байгаали сахин хамгаал-ха ба байгаалиин баялигуудые ашагтай зүбөөр хэрэглэхэ яба-дал хангаха талаар министер-ство болон зургаануудай бэе-лүүлхэ уялганууд хараалаг-данхай. Тодорхойлон хэлэбэл иимэ:

СССР-эй Мелиораци ба уһа-най ажахын министерство уһа ашагтай зүбөөр хэрэглэ-хын хойноһоо, уһа сөөрэм бузарлаха, хатаха ябадалһаа аршалха, тэрэшэлэн уһа сэ-бэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдэй хү-дэлмэриин ба урасхалай уһа сахилгын хойноһоо гүрэнэй хиналта шалгалта бэелүүлхэ;

СССР-эй Хүдөө ажахын ми-нистерство газар тушаа хуу-ли ба газар ашаглаха гүрим сахихын хойноһоо гүрэнэй хи-налта бэелүүлхэ зуураа, хү-дөө ажахыда ядохимикадуудые зүбөөр хэрэглэлгэ эмхидхэл-гын түлөө, хүдөө ажахын ур-гамалнууд болон үрэ жэмэстэ модонуудай үбшэн ба хорхой шумуултай тэмсэл хэдэг био-логическа зүйлнүүдые үргэ-нөөр хэрэглэлгын түлөө ха-рюусалга даажа абаа;

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ой модоной ажахын гүрэнэй комитет орон доторoo ой модоной баялиг ашагтай зүбөөр хэрэглэхэ ябадал хан-гаха талаар гүрэнэй хиналта бэелүүлхэ, ой модо олошо-руулха ба ашаг үрыень дээ-шэлүүлхын, ой модо гал аюулһаа аршалха ба түймэр саг соонь сараха хүдэлмэри эмхидхэхын түлөө, хорото хорхой шумуул болон үбшэн-һөө ой модо аршалхын түлөө, дура зоргоороо отологшодһоо, бусад хорото ябуулгануудһаа ой модо хамгаалха хүдэлмэри эмхидхэхын түлөө харюусана;

СССР-эй Загаһанай ажахын министерство загаһанай нөө-сэ арьбадхаха ба хамгаалха зуураа, загаһа барилгые гү-римшуулха, тэрэшэлэн оро-нойнгоо газар дайдын уһанда үдэдэг элдэб загаһануудай нөө-сэ хамгаалга хүдэлмэри хан-гаха;

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи промыш-ленность ба уурхайнуудта гэ-нэ усалгүйгөөр хүдэлмэри ябуулха талаар хиналта хэдэг гүрэнэй комитет газар уһа хамгаалха, ашагта малта-малнуудай уурхайнуудые зү-бөөр, ашаглахын хойноһоо хи-налта шалгалта бэелүүлнэ.

Городууд болон хүн зоной ажаһуудаг һуурин тосхонууд-та агаар сэбэр байлгаха та-лаар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхын түлөө союзна ба автономито республиканuудай Министрнүүдэй Соведүүд, облгүйсэдкомууд, крайгүйсэд-комууд ба горгүйсэдкомууд харюусалгатай. Тэдэнэр бай-гаали сахин хамгаалха ба байгаалиин нөөсэ ашаглан хэрэглэлгые һайжаруулха та-лаар ямаршье зургаанда мэ-дэлтэй бүхы предприяти, ор-ганизацинуудта, тэрэшэлэн ойр тойроной байгаали хам-гаалха талаар тогтоогдомол гүримые бүхы эрхэтэдэй нягта наринаар сахихын түлөө хи-налтаяа шангадхаха уялгатай.

Байгаали сахин хамгаал-ха ба байгаалиин баялигуудые ашаглаха хэрэгтэ түсэблэлгэ ба тоо бүридхэл һайжаруулха талаар промышленна пред-приятинуудай, городууд болон тосхонуудай проект зохёолго һайжаруулха талаар, тэрэшэ-лэн огторгойн агаар, газарай хүрьһэ болон уһа сөөрэм бу-зарлаха ябадал хинан шалга-жа байха ниитэ гүрэнэй алба байгуулха талаар хэмжээ ябуулганууд тогтоол соо ха-раалагдана. Тодорхойлон ха-рабал, байгаалиин баялигуу-дые ашагтай зүбөөр хэрэглэхэ талаар, арадай ажахые хүг-жөөлгын холын хараата, мүн жэлэй түсэбүүдэй нэгэ хубн болгон, байгаали сахин хам-гаалха талаар холын ха-раата ба жэлэй түсэбүүд 1974 онһоо эхилжэ зохёогдохо гэжэ тогтоогдоо.

Агаарай, газарай хүрьһэ-нэй ба уһанай түхеэрэлгэнүү-дэй муухай бололгын хойноһоо ажаглалта, хиналта хэхэ нии-тэ гүрэнэй алба эмхидхэхыень СССР-эй Министрнүүдэй Со-ведэй дэргэдэхи Гидрометеоро-логическа албанай главна уп-равленидэ дурадхагдаа.

Байгаалиие сахин хамгаал-ха ба байгаалиин баялигуу-дые ашагтайгаар хэрэглэхэ, энэ һалбариин гол шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ эрдэмэй эмхи зургаануудай ажал ябуулгые залан шэглүүл-хэ, эдэ түсэбүүд дотор харaa-лагдаһан эрдэм-шэнжэлэлгын шухала хүдэлмэринүүдтэ мүн-гэ һомололгые хангаха, мүн тэдэнэй дүүргэлтын хойноһоо хиналта тогтоохо асуудалнуу-даар эрдэм ухаанай шэнжэл-гэ хэхэ түсэбүүдые зохихо ми-нистерствэнүүдтэй, албан зур-гаануудтай хамтаараа зохёожо баталуулхыень Эрдэм наука ба техникын талаар СССР-эй Ми-нистрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комитедтэ даалгагдаа.

Оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалха ба байгаа-лиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ бүлэг асуудалнуу-даар албан зургаанууд хоорон-дын научно-техническэ совет СССР-эй Наукануудай акаде-митэй сугтаа комитедэй дэр-гэдэ эмхидхэхыень Эрдэм нау-ка ба техникын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гү-рэнэй комитедтэ даалгагдаа.

Сэбэрлэгдээгүй гү, али ду-туу сэбэрлэгдэһэн, хорогүй болгожо арюудхагданхай хэ-рэглэгдэһэн уһа сөөрэмүүд руу, түбхын түрүүлэн уһа-найнь ехээр муухай болоһон гү, али бузарлагдажа байһан гол мүрэнүүд руу урадхуул-гые бүрин болюулха хэрэг хангаһан хэмжээ ябуулганууд-дые СССР-эй Мелиорациин ба уһанай ажахын министерствэ-тэй, СССР-эй Элүүрые хам-гаалгын министерствэтэй, СССР-эй Загаһанай ажахын министерствэтэй ба энээндэ ха-баатай бусад министерствэ-нүүдтэй, албан зургаануудтай хамта союзна республикануу-дай Министрнүүдэй Соведүүд зохёон бэелүүлхэ уялгатай.

Замаг ба бусад ургамал-нуудаар уһанай баялигуудай хорлогдолгоһоо сөөрэмүүдые биологическа аргаар сэбэрлэл-гые һайжаруулхын, нэгэн до-ро уһа сөөрэмүүдтэ бии боло-һон биогеннэ зүйлнүүдые ехээр хэрэглэхын тула урга-мал тэжээлтэ загаһадые сөө-рэмүүдтэ үргэнөөр үсхэбэрилхэ хэмжээ ябуулганууд тогтоол соо мүн лэ хараалагдаа.

Хотонуудта, промышленна предприятинуудта хэрэглэг-дэһэн уһа сэбэрлэхэ шэнэ түхеэрэлгэнүүдые, приборнуу-дые, гол мүрэнүүдэй ба хэрэг-лэгдэһэн уһанай шанарыень шалгаха приборнуудые зохёо-жо, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ тодорхой даабари, мүн баһа хэрэглэгдэһэн уһа сэбэрлэхэ шэнэ арга онолнуудые 1973—1975 онуудта элирхэйлжэ нэбтэрүүлхэ даабари СССР-эй министерствэнүүдтэ, албан зургаануудта, союзна респуб-ликануудай Министрнүүдэй Соведүүдтэ үгтэбэ.

Газ сэбэрлэхэ ба агаарай тооһо бариха түхеэрэлгэнүү-дэй хүдэлмэриин хойноһоо хи-налта хэхэ гүрэнэй инспек-циие даажа байдаг, газ сэбэр-лэхэ ба агаарай тооһо бариха түхеэрэлгэнүүдые зохёон бү-тээдэг главна управлениие Химическэ ба нефтиин машина бүтээлгын министерствын бү-ридэлдэ байгуулха шухала гэ-жэ мэдэрэгдээ.

Хүдэлжэ байһан автомобиль-нуудай двигателиин газаар агаар бузарлаха ябадалые ба-га болгохо, хиналтын-тааруу-лан табиха шухала хэрэгтэй пунктнуудые ехэ ехэ хото-нуудта, курорт-хотонуудта эмхидхэн байгуулха хэмжээ ябуулгануудые 1973—1975 онуудта бэелүүлхыень союзна республиканuудай Министр-нүүдэй Соведүүдтэ, СССР-эй министерствэнүүдтэ, албан зургаануудта даалгагдаа.

Малтажа абаха, илган ша-наржуулха үедөө ашагта мал-тамалнуудые ехээр гээхэ, хо-роохо ябадал бага болгохын оршон тойронхи байгаалиие үйлэдбэриин үлэгдэлнүүдээр бузарлалгые һэргылхын тула СССР-эй Үнгэтэ металлургиин министерство, СССР-эй Хара металлургиин министерство, ба ашагта малтамалнуудые малтан абадаг, болбосоруулдаг бусад министерствэнүүд ашаг-та малтамалнуудтай газарые ашаглаха, минеральна түүхэй эд болбосоруулгын технологи-ческа схемэнүүдые байгуулха, промышленна удха шанартай ашагта малтамалнуудай бая-лигуудые улам ехээр абаха арга олгоһон хэмжээ ябуулга-нуудай түсэбүүдые мэдэлдэнь байһан бүхы предприятинууд-та баталха уялгатай.

Хотонуудай, город шадарай нютагуудай, хүдэлмэришэнэй һууринуудай, хүдөөгэй тосхо-нуудай ариг сэбэрые сахин, һайжаруулха зорилготойгоор союзна республикануудай Ми-нистрнүүдэй Соведтэ дурадхаг-дана гэбэл:

1973—1980 онуудта хото-нуудта, хото шадарай нюта-гуудта таримал модо һөөгүү-дэй талмайе үргэдхэхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэхэ (шэнэ паркнуудые, саадуудые, скверүүдые, бульварнуудые байгуулха, модо һөөгүүдые та-риха);

СССР-эй Элүүрые хам-гаалгын министерствын ба-талһан санитарна дүримүүдтэй тааралдуулан, хото городууд-та, промышленна түбүүдтэ, ку-рортын газарнуудта дүтэ ша-дар байһан бог шорой хаядаг газарнуудые 1973—1974 онуудта сэбэрлэхэ, гуримтай болгохо;

бог шорой галдан шатаадаг заводуудай барилга хэхэ про-ектнэ документаци зохёохо, ехэ хотонуудта, курортын зо-нонуудта 1974 онһоо иимэ заводуудые барижа эхилхэ;

ехэ хото городуудта, про-мышленна центрнүүдтэ про-мышленна үлэгдэлнүүдые суг-луулха, үгы хэхэ, хорогүй болгохо, хэрэгые нэгэ газарһаа хүтэлбэрилхэ хэмжээ 1973—1975 онуудта бэелүүлхэ шу-хала. Тиихэдээ СССР-эй түс түс министерствэнүүдэй, ал-бан зургаануудай предприяти-нууд эдэ хэмжээ ябуулгануу-дые бэелүүлгэдэ хабаадуулаг-даха ёһотой.

Байгаалиие сахин хамгаал-ха эрдэм улад зоной дунда дэлгэрүүлхэ, тэрэнэй баялигуу-дые ашагтай һайнаар хэрэглэ-хэ хэрэгэй шухала байһые олондо ойлгуулгые үргэдхэхэ хэрэгтэй гэжэ КПСС-эй Цент-ральна Комитет, СССР-эй Ми-нистрнүүдэй Совет мэдэрээ.

Байгаали шэнжэлэлгын, байгаалиин баялигуудые ашаг-тайгаар хэрэглэхын, оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалгын үндэһэ һургуули-нуудта, һуралсалай газар-нуудта зааха хэрэгтэ анхаралаа хандуулгаяа шангадхахыень министерствэнүүдтэ, албан зургаануудта даалгагдаа.



Инженер-технолог Михаил Гаврилович Сионовые танихагүй хүн Улаан-Үдын «Электромашина» заводто үгыл байха. Олон жэл тус заводто ажаллажа, баян дүршэлтэй болоһон мэргэжэлтэн юм. Ажал хүдэлмэри хүнгэдхэхэ, бар хүсөөр хэгдэдэг ажалые оньһожоруулха хэрэгтэ ехэ анхарал табидаг. Михаил Гаврилович Сионов автомат аргаар гагнуури хэхэ түхеэрэлгэ зохёоһон юм. Энэ түхеэрэлгэ хэрэглэһэнэй ашаар түргэнөөр, һайн шанартайгаар түмэр детальнууд гагнагдадаг болоо. Жэл бүри хоёр мянган түхэриг арьбалагдаха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Г. Сионов шэнэ оньһон түхеэрэлгын чертёж бэлдэжэ байхань харагдана.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ШЭНЭ ТАСС ҺОНИН

ШАГНАЛ БАРЮУЛАГДАБА

ПРАГА. (ТАСС). ЧССР-эй президент Л. Свобода Чехословакиин Социалис Республикын Геройн хоёрдохи Алтан Одо КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Г. Гусагта барюулба. Чехословакиин Коммунис партиин нэгэдэлые бэхижүүлгэдэ, социалис общество байгуулан хүгжөөлгэдэ элитэ ехэ габьяатай байһанайнгаа түлөө тэрэ иимэ үндэр шагналда хүртөө.

Клемент Готвальдын «Социалис Эхэ ороноо байгуулгын түлөө» орденоор Г. Гусак мүн лэ шагнагдаа. Партиин, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй марксистско-ленинскэ ёһо гуримуудые хүгжөөхэ талаар партида олон жэлэй турша соо элитэ ехэ хүдэлмэри хэһэнэйнь түлөө, социалис гүрэниие байгуулалсаһанайнь түлөө энэ шагнал тэрээндэ барюулагдаһан байна.

«ЛУНА—21» НИИДЭҺЭЭР

АЛМА-АТА. (ТАСС-ай корр.). Январиин 8-най һүни Казахай ССР-эй Наукануудай академиин астрофизическэ институдай хүдэлмэрилэгшэд «Луна-21» гэжэ автомат станциин ниидэлгые ажаглан харабад.

Институдай хүдэлмэрилэгшэдэй ажаглан хараха үедэ «Луна-21» гэжэ автомат станци Газарһаа 110 мянган километртэ холодоод ябаба.

Хара хүрьһэтэ газарһаа орооһо таряа ехээр хуряаха

Хойто Кавказай ба Түбэй-Хара хүрьһэтэ областьнуудай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй агрономическа зүблөөн

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай хамтын тогтоолдо харюу болгон, бүхы орон доторнай дэлгэржэ байһан социалис мүрысөөн «Эрхим һайн шанартай, гаргаша багатай продукци Эхэ орондоо ехээр үгэхэ!» гэһэн уряа доро үнгэржэ эхилбэ. КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө, түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлэй даабарие амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэл үргэнөөр дэлгэржэ байна.

Краснодарай хизаарай таряашадай үүсхэлээр Хойто Кавказай, Россин Федерациин Түбэй-Хара хүрьһэтэ областьнуудай таряашад бүхэсоюзна мүрысөөндэ оролсобо. Энэ хадаа ороной таряа ургуулдаг эгээн ехэ хизаарнуудай нэгэниинь болоно. 1960 онһоо 1970 болотор таряан ба мал ажалай продукци үйлэдбэрилгэ 1,5 дахинаар дээшэлээ, харин тиихэдэ намар таригдадаг шэнисын ургаса 2 шахуу дахинаар дээшэлжэ, 13,5 миллион тонно хуряагдадаг болоо.

Орооһо таряа ургуулжа, гүрэндэ бүри ехээр худалдаха, экономическа эдэ районуудтахи колхоз, совхозуудай малай тэжээлэй бааза һайжаруулха тухай асуудалнууд январиин 9-дэ Ростов-на-Дону хотодо нээгдэһэн зоной агрономическа зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Мэргэжэлтэд, эрдэмтэд Хойто Кавказай ба Россин хара хүрьһэтэ областьнуудай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, үйлэдбэриин түрүүшүүл, партийна ба совет зургаануудай түлөөлэгшэд эндэ сугларaa.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Н. Ф. Васильев, союзна ба республиканска министерствэнүүдэй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд зүблөөнэй хүдэлмэридэ хабаадалсана.

ВАСХНИЛ-ай академик И. С. Шатилов 1973—1975 онуудта Хойто Кавказда, Түбэй-Хара хүрьһэтэ областьнуудта орооһо таряа ба малай тэжээл үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ тухай элидхэл хээ.

1973 он—юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы жэл

Манай хөөрэлдөөн ХҮДЭЛМЭРИШЭДЫЕ УРЯАЛНА

«1973 оной арадай ажахын түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө промышленностиин, барилгын, транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай» КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоол хэблэлдэ һаяхан толилогдобо. Энэ тогтоолые хүдэлмэришэдтэ ойлгуулха, социалис мүрысөө эмхидхэхэ тушаа ямар ажал ябуулагдажа байнаб гэһэн асуудалтайгаар Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай парткомой секретарь Р. В. Никитковто манай корреспондент хандаһан байна. Тэрэнэй харюу эндэ толилогдобо.

Асуудал: парти, правительствын шэнэ тогтоолые ажалшадтнай ямараар угтабаб?

Харюу: промышленностиин, барилгын, транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда бүхэсоюзна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай партиин ЦК-гай, Совет правительствын, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолой радиогоор дамжуулагдахада, комбинадай хүдэлмэришэд ехэтэ һонирхон шагнаһан байха юм. Энэ тогтоолой толилогдоһон газетэнүүдэй Закаменск хотодо ерэмсээр, КПСС-эй райкомдо зүблөөн болоо. Тэрэ зүблөөндэ комбинадай бүхы цехүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, партийна эхин организацинуудай секретарьнар, аймагай бусад предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадалсаһан байна. Тэрэ зүблөөн дээрэ парти, правительствын шэнэ тогтоолой удха шанарые, хүдэлмэришэн бүхэндэ ойлгуулха, социалис мүрысөө шэнэ эршэтэйгээр дэлгэрүүлхэ талаар ехэ хөөрэлдөөн болоо. Тиигээд предприяти, цех бүхэндэ шэнэ тогтоол тушаа хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэ, ажалшадай суглаанууд зарлагдажа, түрүүн абтаһан социалис уялгануудта зарим тэды хубилалтанууд оруулагдажа байна.

Түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы жэлэй үйлэдбэриин түсэбые болзорһоонь уридшалан дүүргэхэ хэрэгтэ парти, правительствын шэнэ тогтоол комбинадай хүдэлмэришэдые уряална. Тэдэнэр байгша ондо ажалай үндэр бүтээсэ туйлахын тула бүхы шадалаараа оролдохоор бэлэн байһанаа элирхэйлэн мэдүүлнэ.

Асуудал: ССР Союзай байгуулагдаһаар алдарта 50 жэлэй ойн жэлые комбинадай коллектив ямараар түгэсхэбэб?

Харюу: үнгэрөөшэ ойн баярай жэл хүндэшэг жэл байгаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Ушарынь юуб гэбэл, «Первомайский» руднигай ашагта малтамалай нөөсэнь барагдажа байгаа. Тиимэһээ Юнхэрэй штокверкые ашаглажа эхилхэ талаар барилгын ехэ хүдэлмэри ябуулагдаһан байна. Тэрээнтэй зэргэ шанаржуулгын шэнэ фабрика баригдажа ашаглалгада оруулагдааһэн. Ушар тиимэһээ шэнэ барилгада ехэ анхарал табигдажа, олон хүдэлмэришэд хабаадуулагдаһан байгаа.

Хэды тиимэ байбашье һаань, комбинадай коллектив ойн баярай жэлдэ яһала һайнаар хүдэлжэ гараа. Продукци худалдаха жэлэй түсэб 102,8 процент дүүргэгдэһэн байна. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрын үнэ сэн хямдаруулха талаар горитой алхам хэгдэбэ.

Комбинадай цехүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ «Первомайский» руднигай ажалшад эрхимлэжэ, үнэтэ металл малтан абаха жэлэй түсэб болзорһоонь нэгэ һараар урид дүүргээ һэн. Тиигэжэ тус руднигай коллектив КПСС-эй обкомой, республикын Верховно Соведэй Президиумэй, правительствын ба облпрофсоведэй ойн баярай Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан байгаа.

Ойн баярай социалис мүрысөөндэ онсо шалгарһан бригаданууд, түрүү хүдэлмэришэд комбинадта олон. Тэдэнэй дундаһаа Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат В. И. Титовой, совет профсоюзуудай XV съездын делегат Д. Ц. Самбиловай хүтэлбэрилдэг бригаданууд үлүү һайн үрэ дүнгүүдтэй байба. Тус бригадануудай хүдэлмэришэд жэлэй түсэб болзорһоонь холо урид дүүргэһэн юм.

Асуудал: түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи шиидхэхы жэл гараба. Комбинадай коллектив шэнэ жэлдэ ямар зорилготойб?

Харюу: энэмнай Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын тогтоһоор 50 жэлэй гүйсэхэ жэл болоно. Энэ һайндэрые угтуулан комбинадай бүхы цехүүдэй коллективүүд дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаһан байна. Продукци худалдаха хахад жэлэй түсэб болзорһоонь хоёр хоногоор урид, тиихэдэ жэлэй түсэб 100,4 процент дүүргэжэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрын үнэ сэн хямдаруулха түсэб үлүүлэн дүүргэхэ гэжэ уялганууд соомнай бэшэгдэнхэй.

Абаһан энэ уялгануудаа хүдэлмэришэдэй амжалтатай дүүргэхэ хэрэгтэ ажалшадай бүхэсоюзна социалис мүрысөөн тон ехэ нүлөөтэй байха болоно. Тиимэһээ социалис мүрысөө һайнаар эмхидхэхэ, шадамараар ударидаха асуудалнуудта комбинадай партком, профсоюзай комитет гол анхаралаа хандуулха байна.

ПРОПАГАНДИСТНУУДАЙ СЕМИНАР

Политическэ һуралсалай дээдэ зиндаагай пропагандистнуудай ба хүдөө нютагуудта хүдэлдэг политинформаторнуудай бүлэгүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй семинар боложо дүүрэбэ. Семинарта хабаадагшад теоретическэ гол шухала асуудалнуудаар лекцинүүдые шагнажа, шудалжа байһан предмедүүдээрээ методическа зүбшэл заабари абаһан байна.

«СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй ба РСФСР-эй Верховно Соведэй баярай хамтын суглаанай дүн тухай» элидхэл КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев хээ.

Буряадай багшанарай институдай профессор Е. Е. Тармаханов «СССР-ые байгуулга — ленинскэ национальна политикын бодото бэелэл», түүхын эрдэмэй кандидат Н. А. Ампилогов «СССР-эй арадуудай аха дүүгэй хани нүхэсэл ба эбдэршэгүй нэгэдэл — социализмын агууехэ туйлалта», философиин эрдэмэй кандидат Г. И. Хилтухин, «Советскэ Союз — арадуудай эб найрамдалай, национальна бэеэ даанхай байдалай ба социализмын түлөө тэмсэлэй найдамтай хэрэм» гэһэн лекцинүүд уншагдаа.

Үзэл бодолой хүдэлмэриин мүнөө үеын зорилгонууд тухай КПСС-эй обкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагша М. М. Гаськов үгэ хэлээ.

Пропагандистнууд секционно хэшээлнүүдтэ иимэ темэнүүдээр лекцинүүдые шагнаа: «КПСС-эй XXIV съезд коммунизм байгуулгын үедэ национальна харилсаанууд тухай», «Дэлхэйн социалис байгуулалтын хүгжэлтын зайлашагүй гүрим ёһо бологшо экономическа харилсаа холбоон тухай КПСС-эй XXIV съездын заабари», «СССР-тэ национальна асуудалай шиидхэбэри — социализмын агууехэ туйлалта мүн», «Үргэдэн хүгжэдэг социалис үйлэдбэриин гол удха шэнжэ, тэрэнэй мүнөө үеын онсо илгаань», «Научно-техническэ революци ба физикэ».

Науканудай кандидадууд Н. П. Мараев, Ф. И. Шулунов, В. Л. Олзоева, ахалагша багша А. И. Березина, профессор Н. И. Иванов болон бусад лекцинүүдые уншаа.

ПАРТИИНА АЖАБАЙДАЛ

КОММУНИСТ ШАЛГАНА

Түмэр замай Улаан-Үдын отделениин аппарадай партийна организаци партийна документнүүдые hэлгэлгэдэ эдэбхитэйгээр бэлдэжэ байна. Тиихэдэ КПСС-эй Центральна Комитедэй майн (1972 оной) Пленумэй шиидхэбэриие хүтэлбэри болгон, коммунистнуудай эдэбхи үүсхэл хүгжөөхэ, партийна журам бэхижүүлхэ, Ленинэй партиин гэшүүдэй нэрэ хүндые үргэхэ, үйлэдбэри дээрэшье, ниитын ажабайдалдашье тэдэнэй түрүү үүргые дээшэлүүлхэ асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулна.

Энээнэй тулада эндэ элдэб онол арга хэрэглэгдэнэ. Коммунист бүхэндэ партийна даабари үгтэнхэй, үе үе болоод коммунистын, мүн ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй тоосоон партийна суглаан дээрэ, партбюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэнэ.

Мүн энэ тэрэ ажал шалгаха саг зуурыншье даабари үгтэдэг байна. Энэ hонирхолтой гэжэ hанагдана. Тиимэhээ нэгэ жэшээ харуулая.

Отделениин түмэр зам дээрэ поезднуудай ябасын аюулгүйе сахиха талаар ехэхэн дутагдалнууд бии гэhэн олон дохёонууд орохон байгаа.

Энээниие шалгажа, элирүүлэгдэhэн дутагдалнуудые усадхаха талаар hанамжа дурадхалнуудаа оруулха даабари бүлэг коммунистнуудта партбюрогой зүгhөө үгтэбэ. Ямар асуудалнуудта анхаралаа табихыень хүн бүхэндэ партбюродо хэлэжэ үгэhэн, даабаряа дүүргэхэ болзорынь тодорхойлогдоо бэлэй.

Эдэ нүхэдүүд отделениин бүхы участок, коллективүүд дээр ябажа, олон хүнүүдтэй хөөрэлдэжэ, бодото байдалыень элирүүлhэнэйнгээ hүүлээр партбюродо ерээ hэн.

Юун элирүүлэгдээб, ямар hанамжа дурадхалнууд орооб?

Коммунист Ю. И. Федоренко: «Отделени дээрэ хүдэлжэ байгаа поезднуудай ябасын аюулгүйе хангаха талаар ниитын харалга тон зүб хэмжээ ябуулга болоно. Мүнөө 92 дурадхал ороод байна. Зүгөөр энэ үсөөн гэжэ hанагдана. Иимэ харалгын соносхогдоhон тухай олон хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд үшөө мэдэнэгүй. Тэрэшэлэн харалгын үедэ инженернэ ямар асуудалнуудай шиидхэгдэхэ ёhотойнь хүсэд тодорхойлогдоогүй байhаар».

Коммунист С. И. Рынцов: «Усалта аюулай тохёолдоходо, үнэнтэ шалтагааниинь хүсэд элирүүлхэ, тиигэжэ тэрэниие усадхаха бодото хэмжээнүүдые абаха гэжэ отделениин зарим хүтэлбэрилэгшэд оролдодоггүй байна. Олон ушарта техникэ зэмэтэй гэhэн тобшолол хэнэ. Теэд техникэ өөрөө хүдэлдэг бэшэ. Тэрэниие хүдэлгэхэ, хойно hоонь харууhалха, зүбөөр ашаглаха талаар захяа заабариинь наринаар сахиха хэрэгтэй ха юм. Минии hанахада, имагтал техникэ зэмэтэй бэшэ, харин тэрэниие ашагладаг, тэрэнэй хойноhоо харууhалха харюусалгатай зон зэмэтэй. Хүн бүхэнэй үүргэ ба харюусалга дээшэлүүлхэ, тушаалтан бүхэндэ шанга эрилтэ табиха шухала».

Коммунист Г. И. Грушевский: «Отделениин таhагуудай начальнигууд, мүн бусадшье хүтэлбэрилхы тушаалтад томо, бага станцинуудаар, харгышадай мастерска участогуудаар, мүн бусадшье предприятинуудаар ябахадаа, ажал хүдэлмэритэйнь hайн танилсанагүй, тэндэ бии байhан дутагдалнуудые элирүүлхэ, дары хэмжээ абаха гэжэ оролдоногүй. Энэмнай тушаалта хэрэгтээ халирхайгаар хандалгыень элирүүлнэ. Тиимэhээ партийна бюро хүтэлбэрилхы тушаалтадай ажалаар саг үргэлжэ hонирхожо, тоосооень дуулажа байха ёhотой».

Эндэ нэгэ жэшээ харуулбабди. Коммунистнуудай оруулhан дээрэ дурсагдаhан болон бусад дурадхалнуудаар партийна бюро отделениин хүтэлбэритэй хамта бодото хэмжээнүүдые хараалаад, бэелүүлжэ эхилээ.

Коммунистнуудай эдэбхи үүсхэл, үүргэ харюусалга дээшэлүүлхэ талаар элдэб онол арга бүри үргэнөөр хэрэглэжэ байха гэжэ партбюродо шиидхэгдэнхэй.

М. СОЛОМЕННЫЙ.

АЖАЛАЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ СУГЛАРБА

ТҮНХЭН. **(Телефоноор абтаба).** hаяхан аймагай түб Хэрэн hууринай соёлой байшанда колхоз, совхозуудай түрүү hаалишад, фермые даагшанар, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд сугларжа, ойн баярай жэлдэ туйлаhан амжалтануудаа согсолон, саашанхи зорилгоёо тодорхойлбо.

1971 ондо аймагай ажахынуудай 22 hаалишад үнеэн бүриhөө 200-hаа дээшэ килограмм hү hаажа абаhан байбал, үнгэрэгшэ жэлдэ 95 hаалишад хоёр мянгатанай тоодо орохон байна. Аймагай hаалиин 31 фермын 9-ниинь үнеэн бүриhөө 2000 килограммhаа дээшэ hү hаажа, гүрэндэ hү тушааха түсэб даабаряа холо үлүүлэн дүүргэжэ шадаа.

«Сибиряк» колхозой бэрхэ hаалишан Таисия Демидовна Андриевская үнгэрэгшэ жэлдэ харууhалжа байhан үнеэн бүриhөө 3004 килограмм hү hаажа, социалис мүрысөөндэ илажа гараа. Мүн 3 мянган килограммда дүхэhэн hаалишад аймаг дотор олон. Жэшээнь, «Восточные Саяны» колхозой Д. Д. Плашкинова. «Маяк» колхозой А. Л. Усольцева гэгшэд энэ хугасаада үнеэн бүриhөө 2800 гаран килограмм hү hаажа абаа. Хэрбээ Түнхэнэй аймагай бүхы ажахынууд урзанда 64.864 центнер hү гүрэндэ худалдаhан байбал, харин үнгэрэгшэ жэлдэ 80 мянга 35 центнер hү тушаажа шадаа.

Ажал хүдэлмэридөө онсо шалгарhан 95 hаалишанда, hаалиин 6 фермые даагшадта Хүндэлэлэй грамотанууд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаба.

Ябажа байгаа 1973 он — түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы жэл мүн. Хараалhан түсэб даабаринуудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ Түнхэнэй hаалишад бүхы хүсэ шадалаа, эрмэлзэлээ гарган ажаллаха бэзэ гэжэ найдагдана.

Б. ЯБЖАНОВ,
манай корр.

МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЭ—МҮНӨӨДЭРЭЙ ХАРЮУСАЛГАТАЙ ХҮДЭЛМЭРИ

I. ТЭЖЭЭЛЭЙ ШЭМЭ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ АРГА

Оло мянган адууhа малые тобир тарганаар ондо оруулха, ута хүйтэн үбэлэй үедэ тэдэнhээ ашаг шэмэ ехээр абаха гээшэ колхоз, совхозуудай малшадай эгээл харюусалгатай, нилээд хүшэр хүндэшье ажал болоно.

Илангаяа үнгэрэгшэ жэлдэ олонхи нютагуудта ган гасуур боложо, үбhэ тэжээл багаар бэлэдхэгдээд, малай үбэлжэлгэдэ үшөөшье бэрхэтэй байдал тохёолдуулаа. Хоёрдохёор. Совет гүрэнэй байгуулагдаhаар түүхэтэ 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсон. манай республикын малшад гараад байгша шэнэ жэлдэ мяха, hү, үндэгэ, ноохо үшөөл ехээр абаха, гүрэндөө элбэгээр худалдаха, адууhа малаа олошоруулха гэhэн дээшэлүүлэгдэhэн уялга абанхай.

Энэ талаар республика соогоо үүсхэл гаргаhан Түнхэнэй аймагай «Сибиряк», Хяагтын аймагай Алтайн совхоз, Мухар-Шэбэрэй аймагай бүхы малшад, Улаан-Үдын аймагай «Маяк» колхоз, Бэшүүрэй аймагай Бодонгуудай, Зэдын аймагай «Октябрьский», Хяагтын аймагай «Пограничный» совхозууд эрхим жэшээ харуулна. Эдэ ажахынууд үбhэ тэжээлээр бусадhаа элбэг бэшэшье hаа, өөhэдынгөө доторойн арга боломжонуудые гүйсэдөөр хэрэглэн, бүхы малшадайнгаа дунда социалис мүрысөө эршэ хүсэтэйгөөр эмхидхэжэ, үбэлжэлгын үедэ адууhа малhаа ашаг шэмэ бүри ехээр абахын түлөө тэмсэхэ гэжэ шиидэнхэй.

Энэ жэлэй эрхэ байдалда бүхы адууhа малые hайнаар үбэлжүүлхэ, түл түрэсыень нэгэшье гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхэ, мяха, hү болон бусад продуктнуудые ехээр абахын тула юу хэхэ ёhотой болоноб?

Түбхын түрүүн ажахы, фермэ, гүүртэ, отара бүхэндэ бии байhан үбhэ тэжээлэй килограмм бүхэниие зүбөөр, гамтай наринаар, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гээшэ гол шухала.

Илангаяа түрүү дүй дүршэл, эрдэм наукын туйлалтануудые гүйсэд хэрэглэжэ, тэжээлэй шэмэ шанарые али болохоор дээшэлүүлжэ, шухала бодосууд, микро-зүйлнүүдээр баян болгожо, бүхы юумээрнь тэнсүүлэн тааруулhан рационоор малдаа эдеэлүүлхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулха байна.

Республикын ажахынуудта ехэнхи адууhа малынь үбэлэй сагта гол түлэб үбhэ, зелёнко, hолоомо эдижэл ондо ородог гээшэ ааб даа. Тиимэhээ эдэ бүдүүн тэжээлые бүри шэмэтэй, шанартай болгохын тула юу хэхэб гэжэ эндэ тобшо тэдыгээр хэлэхэ ушартай. Энээнhээ урда жэлнүүдтэшье манай олохон колхоз, совхозууд үбhэ, зелёнкоёо хэршээд, жэжэлээд малдаа эдюулдэг дүй дүршэлтэй hэн. Тиимэ хүдэлмэри Буряадай хүдөө ажахын институдай hуралсалай ажахын фермэнүүдтэ, Зэдын аймагай зарим колхоз, совхозуудта үргэнөөр хэгдэдэг болонхой.

Адаглажа байхада, үхэрнүүд, илангаяа үнеэд үбhэ, зелёнко хобто кормушка сооhоо ехээр үмхэжэ абаад жажалхадаа, заримыень ама руугаа оруулдаг, зарим хубинень жабжынгаа хоёр тээгүүр газарта унагаадаг, гэшхэдэг байна. Мүн эдеэлжэ байгаад, хажуудахи үхэртэеэ мүргэлдэхэдөө, амандахи үбhэеэ баhал газарта унагаадаг. Тиигэжэ бүхы үбhэ тэжээлэйнгээ 10—15 процентые газарта унагаажа гэшхэдэг, шэбхэтээ худхадаг шуу. Үхэр малай үбhэ, зелёнкоёо кормушка сооhоо ингэжэ унагааха, гэшхэхэгүйнь тула тэрэниинь хэршээд үгэхэдэ hайн. Эбэртэ бодо малда эдюулхын тула үбhые 4-5 сантиметр болотор хэршэхэ, хонидто эдюулхын тула үбhэ 2-3 сантиметр жэжэ болгохо шухала гэжэ дурадхагдадаг. Үбhые тэды шэнээн жэжэ болгохын тула hүриин хажууда ФН-1,2 түхэлэй машина тодхоод, үбhэеэ тэрээгээр хэршэжэ, тусхай хоорботой тэргэдэ ашаха хэрэгтэй. Үбhые ингэжэ хэршэхэдэ, үхэр набшаhа намааень, жэжэ hалааень түүжэ эдеэд, хатуу гол, суурыень хог болгожо үлөөхэеэ болино, бултыень эдинэ, мүн эдиhэн юумэньшье малай бэедэ шэнгэсэнь hайн боложо үгэнэ ха юм. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, үбhэ, зелёнко заатагүй хэршэжэ эдюулхэ талаар Зэдын аймагай ажахынуудта хэрэглэгдэдэг дүй дүршэл хаа хаанагүй үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэхэ ёhотой.

ТАРЯАНАЙ hОЛООМОНОЙ шанарые эрид дээшэлүүлхэ, тэрэниие бүри шэмэтэй болгохо арга боломжо бии гү гэжэ малшад hонирходог. Тиимэ арга боломжо бии. Мүнөө колхоз, совхозуудта бии байhан элдэб оньhон машина, түрүү онол аргануудые хэрэглэжэ, юрын hолоомоной шэмэ шанарые 2—2,5 дахин дээшэлүүлжэ, эрхим hайн тэжээл болгохо аргатай. Үхэрнүүд hолоомо ехээр эдихэдээ, гэдэhэ хотоёо түргэн дүүргэжэ, садхалан шэнги болодог юм. Харин тэрэниие хэршээд, малай досоо hайнаар болбосорхынь тула шэмэ ехээр үгэдэг тэжээлтэй холёод эдюулээ hаа, hолоомо гээшэ баhал hайн хоол болохо байна. hолоомые хайшан гээд хэршэхэб? ИГК-30 түхэлэй машинаар тэрэниие бүри жэжэ болгожо үйрүүлдэг юм. Час соо 25—30 тонно hолоомо үйрүүлжэ болоно. Мүн hолоомоной hүриин хажууда ФН-1,2 машина тодхоод хэршэхэдэшье өөрэгүй. Тиихэдээ тэрэнэй ажалай бүтээсэ нүгөөдэ машинаhаа hураггүй бага. Шэниисын, хара таряанай хуурай hолоомые үхэр мал ёhоор эдидэггүй. Тэрэниие шэмэтэй hайн, амтатай болгохын тула **дабhатай уhанда дэбтээхэдэ** (2 килограмм дабhа 100 литр уhанда худхаад), мүн хэршэhэн hолоомые силосэй шүүhэндэ, талха таряанай, хартаабхын шэнгэн бурдуугтай худхаад эдюулхэдэ, үхэр мал дуратай байдаг. Тэрэшэлэн хэршэгдэhэн жэжэ hолоомые корнеплодуудтай, силостэй, тээрмэдэгдэhэн талхантай худхаад, эдэ тэжээлэй шүүhэндэ дэбтээгээд эдюулхэдэ, малай досоо түргэн шэнгэдэг, ашаг шэмэшье hайса үгэдэг.

Халуун ууралда дэбтээхэдэ hолоомон эhэжэ, хоншуухан хилээмэнэй үнэртэй болодог. Халуун уурал сооhоо абтаhан бүлеэхэн hолоомоной бутархайе кормушка соо хээд үгэхэдэ, үбэлэй хүйтэндэ үхэр мал досоохиёо дулаасуудаг, дуратайгааршье эдидэг юм. Тусхай амhарта соо нэгэ центнер хэршэhэн hолоомые 80—100 литр дабhатай гү, али миниишье уhанда хэдэг. Тиигээд дээдэхи амhартыень хиигүйгөөр хаагаад, юрын галаар гү, али электрын галаар халаагдадаг котёлhоо халуун уурал оруулна. Энэ халуун уурал соогоо hоломоёо хэдэн час соо байлгадаг.

Химическэ онол арга хэрэглэжэ, hолоомо шанаржуулха дүй дүршэл hүүлэй үедэ ехэ ашаг үрэтэй болонхой. Жэшээнь, щелочь гэжэ бодостой уhанда hолоомые 6—12 час соо байлгажа дэбтээхэдэ, малай хото соо болбосорсонь 68—72 процент хүрэтэрээ дээшэлдэг. Харин тиигэжэ шанаржуулаагүй hолоомоной оройдоол 45 процентнь малай бэедэ шэнгэдэг юм. Хэршэгдэhэн hолоомые 2 процентын гашуун, эхүүн натри гэдэг бодостой 200 литр уhан соо 1 центнер hолоомо дэбтээнэ. Тэрэнээ таба-зургаан час соо байлгаад, угаангүй малда эдюулхэ хэрэгтэй. Мүн кальцинированнэ сододо хээдшье hолоомые дэбтээхэдэ болохо. 2—2,5 килограмм содые 60—70 литр уhан соо худхаад, тэрээгээр нэгэ центнер hолоомо дэбтээжэ болоно. Мүн энээнэй орондо 3 килограмм бусалгагдаагүй избёосхо 0.5 килограмм дабhан хоёрые 200—250 литр уhанда худхаад, тэрээн соогоо хэршэhэн hолоомо 5—10 минутын туршада байлгана. Удаань дэбтэhэн hолоомоёо уhан сооhоо хабтагай дэбдихэр дээрэ гаргажа hабхаргаад, обоотойнь нэгэ сүүдхэ байлгаhанай hүүлдэ малда эдюулдэг.

Манай институдай hуралсалай ажахыда иимэ аргаар буйлуулhан hолоомо эдиhэн үхэрнүүд шэгнүүрээ тус бүридөө сүүдхын 882 граммаар нэмээхэдэнь, буйлуулагдаагүй hолоомо эдиhэн мал шэгнүүрээ миил 509 граммаар нэмээгээ.

Газарай хүрьhэндэ оруулагдадаг аммнагай уhандашье hолоомые дэбтээжэ болоно. 20-hоо 25 хүрэтэр процентын аммиагтай уhан соо hолоомые 4—10 час байлгадаг. Тиихэдээ аммиагайнь үнэрэй гарашахагүйн тула амhартаяа бүтүү байлгаха шухала. Аммиагаар дэбтээхэдэ, hолоомоной шэмэ шанар 40—45 процентээр дээшэлнэ, илангаяа хибэдэhээ хибэдэг малда тиимэ hолоомо эдюулхэдэ, тэрэнь hархинсаг, гүзээн соохи бактеритэйнь холисолдожо, тэжээлэй белогые ехэ болгодог гэжэ тодоронхой.

Мүнөө ажахынууд адууhа малда талха ороохоной зүйл ехээр эдюулдэг болонхой. **Талха таряае урид тээрмэдэжэ, үйрүүлжэ, hүүлдэнь тэрэнээ эhээжэ үгэхэдэ,** тэжээлэй шанар, амта шэмэнь дээшэлхэhээ гадна, үнэрынь хоншуухан болодог юм. 150—200 грамм уhа гуша-дүшэн градус болотор халаагаад, тэрээн соогоо шэнгэрүүлhэн 0,5—1 килограмм эhээмэл (дрожжо) хэнэ, дээрэhээнь 100 килограмм хуурай талхаяа хээд hайса худхадаг. Саашадаа хахад час болоод лэ худхажа байха хэрэгтэй. Тиигэжэ 6—9 час байгаад, тэрэнь эhээгдэжэ бэлэн болоно. Иимэ тэжээлые гахайда, шубуудта эдюулхэдэ ашагтай hайн.

Ороохо таряан саахараар бага, тэрэнь оройдоол 0,5—1 процент байдаг. Тиимэhээ тээрмэдэhэн талха халуун уhан соо (нэгэ хуби тэжээлые 2—2,5 хуби уhанда) hайса худхаад, 4 час байлгаха. Тиихэдээ талханай hайса нэгшэхынь тула 55—60 градус халуун байлгаха хэрэгтэй. Энээнэй hүүлдэ талхан соохи крахмалынь халуунда нэгшээд саахар (мальтозу) боложо, тэрэнь 8—12 процентдэ хүрэнэ, тэжээл амтатай болоно бшуу. Энэ арга зүбөөр хэрэглэжэ шадаал hаа, үнеэдэй тэжээлые саахар-протеннээр элбэг болгохо, hү шэмыень дээшэлүүлхэ шухала асуудал шиидхэгдэхэ hэн. Саашадаа hаамхай малда сенаж, талха таряа ехээр эдюулдэг болоходо, энэ арга бүришье ехэ удха шанартай.

Эрдэм наукын дурадхаhан шэнэ онол аргануудые, урда жэлнүүдэй дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэжэ, үбhэ тэжээлэй шэмэ шанарые дээшэлүүлхын, үбhэ, hолоомо, зелёнко, талха таряанай грамм, килограмм бүхэниие зүбөөр гаргашалжа шадаа hаа, Буряад ороной малшад үбэлжэлгын үедэ адууhа малhаа ашаг шэмэ ехээр абаха гэhэн уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхэл.

Б. МУНКОЕВ,
Буряадай хүдөө ажахын институдай кафедрые даагшын уялга дүүргэгшэ.

(Үргэлжэлэлынь удаадаха номерто гараха).



Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үхэршэд С. Патрахин Г. Рыжаков хоёр 100 хашараг харууhалдаг юм.

Тус гүүртын үхэршэд мүнөө шахамал бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхын 950—1000 граммаар нэмээнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: С. Е. Патрахин.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

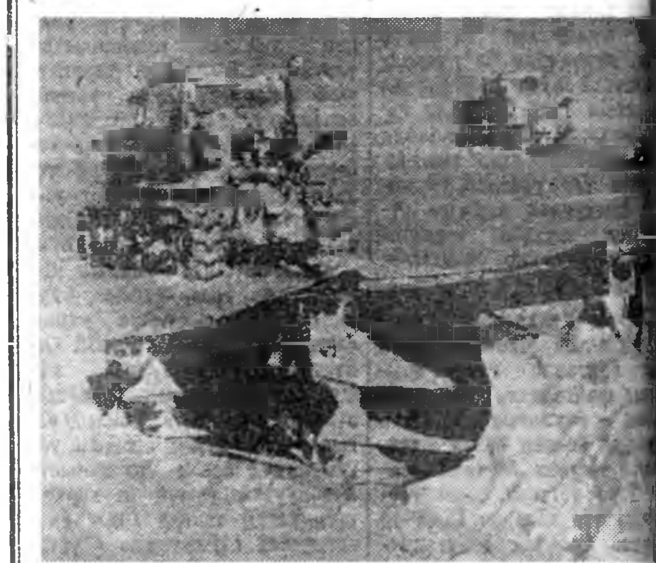
СОВЕТ ОРОН…



НОВОСИБИРСК. **Метрологиин эрдэм-шэнжэлгын Сибириин институт (СНИИМ)—ороной гүрэнэй метрологическа албанай томо түб мүн. Институдай коллектив хэмжүүрэй элдэб аргануудые оложо ажабайдалда нэбтэрүүлдэг, арадай ажахыда хэмжүүрые зүбөөр хэрэглэлгые hайнаар шалгадаг. Шанарай тэмдэгтэ хүртэhэн продукцинуудые шалгадаг байна.**

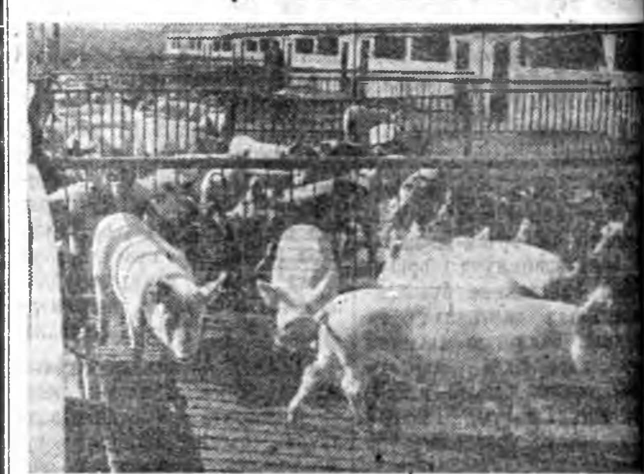
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: СНИИМ-эй радиотехническэ лабораториие даагша Э. А. Абросимов, ахалагша научна сотрудник О. Я. Малошенко гэгшэд ажалдаа.

ТАСС-ай фотохронико.



КУСТАНАЙСКА **областиин совхозууд таряалан дээрэ хүр саhа тогтоожо эхилбэ. Таряашад энээнэй хэр ашаг үрэтэй байhаниие hайн ойлгоно. Тиимэhээ саhанай ороо соор хэдэн зуугаад трактор полидо гарадаг. Энэ зураг областиин Боровско совхоздо буулгагдаhан.**

ТАСС-ай фотохронико.



ДАГЕСТАНАЙ АССР. **Хасав-Юртовскэ районой Кировэй нэрэмжэтэ туршалгын ажахы hайн ашаг шэмэтэй малаараа суурхадаг. Энэ ажахы малайнгаа үбэлжэлгые hайнаар бэлдээ. Гахайн, малай байранууд hайнаар hабарилагдажа дулаалагданхай. Бардам хүрэхөөр тэжээл бэлдэгдээ.**

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ажахын гахайн фермэ дээрэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ХҮГЖЭЛТЭ ТҮГЭС СОЦИАЛИЗМЫН ЭКОНОМИК…

ЮhЭДЭХИ табан жэлэй хоёрдохи табан жэл түгэсэбэ. Коллективүүд абаhан социалис уялгануудаа дүүргэhэн тухайгаа баяр баясхалантайгаар түрэл партидаа, Эхэ ороондоо мэдээсээ. Совет арадай ехэ бүлын «алтан» түрэ дэмбэрэлтэ hайнаар тэмдэглэгдээ.

Үнгэрhэн табин жэл соо социалис обществынгоо хүгжэлтын ямар үзэгдөөгүй үндэртэ гараhые мүнөө бидэнэр хаража байнабди. Хүсэ ехэтэ индустри, гүйсэд оньhожоруулагдаhан хүдөө ажахы, түрүү эрдэм наука, мэргэжэл hайнтай кадрнууд—эдэ бүгэдэ мүнөө үеын совет экономикын, хүгжэлтэ түгэс социалис обществын экономикын онсо шэнжэнүүд мүн болоно. Эдэ бүгэдэ хадаа бидэнэй урдань гансал hанаандаа оруулжа шадаха байhан ехэ зорилгонуудые шиидхэхэ арга олгоно бшуу.

КОММУНИЗМ ТЭЭШЭ ДАБШАhАН ЗАМАЙ ШАТА

ТАНИГДААГҮЙ харгыгаар ябаhан аяншан саашанхи замаа миил юрэнхы дээрэнь тухайлдаг гээшэ. Обществын социальна хүгжэлтын түрүүшын зам гаргагшад баhал нимэрхүүгээр дабшадаг байна. Октябриин революциин hүүлээр В. И. Ленин нигэжэ хэлэhэн: «Бэлэн түхэлдөө ороод байхадаа, социализмын ямар байхыень бидэнэр мэдэнэгүйбди, энээн тушаа хэлэжэшье шадахагүй байнабди». Социализмын байшангай бариггдаагүй байhан тэрэ сагта «социализмын бүридэн байгуулагдаха хирпиисэнүүдшье үшөө хэгдэжэ эхилээдүй» гэжэ саашань тайлбарилhан (зохёолнуудай 36-дахи боти, нюур 65—66).

Капиталис дарлалта мүлжэлгэhөө, баяжалгын хойноhоо шунахайралгаhаа, үмсын шуналта абьяасhаа коммунизмда сэхэ орохын аргагүй гэжэ марксизм-ленинизм hурагана. Тусхай шэлжэн оролгын үе—капитализмые коммунизмаар революционно ёhоор hэлгэхэ үе хэрэгтэй.

Гэбэшье үйлэдбэриин коммунис арга гансата бэлэхэнээр бии болоод үгэдэггүй. К. Марксын hургаалай ёhоор, коммунизм гээшэ өөрынгөө хүгжэлтэдэ болбосоролгын хоёр шата дамжан гарадаг: социализм—үйлэдбэриин коммунис аргын түрүүшын шата, дээдэ шатань гэхэ гү, али тодорхойгоор хэлэбэл, коммунизм.

1930 оной хоёрдохи хахадта манай орондо социализмын илалта туйлагдаа hэн. СССР-тэ социалис общество гол түлэб байгуулагдаhан. Урдань үлэн хооhон ба хүсэ шадалгүй байhан Русь хүсэ ехэтэ индустриальна гүрэн боложо, промышленна үйлэдбэриин хэмжээнэй талаар Европын хүгжэлтэ ехэтэй капиталис гүрэнүүдые ахин гараhан байна. Социализм байгуулга манай олонациональна ороной бүхы арадуудай агууехэ баатаршалга мүн.

Нигэжэ гушан оной хоёрдохи хахадта манайда социалис общество байгуулха хирпиисэтэй болохоhоо байха, тэрэнэй байшан бодхоогдоод байгаа. Энэ хадаа социализмын эхин шата байhан. Мүнөөшье манай орон коммунизмын түрүүшын шатаhаа гараагүй байhаар. Гэбэшье совет арадай шэн зоригто баатар ажалаар **хүгжэлтэ түгэс социалис общество** байгуулагданхай. Энэ ушарта социалис обществые ямар нэгэ хубилашагүй байдалай үе, саг зуурын үе, капитализм ба коммунизм хоёрой хоорондохи дамжуулгын станци гэжэ ойлгожо болохогүй. Социализм үйлэдбэриин коммунис аргын түрүүшын шата байха зуураа, өөрынгөө хүгжэлтэдэ баhа хэдэн шата дамжан гараhа гээшэ. Шата бүхэниинь хүгжэлтын талаар бэе бэеhээ онсо илгаатай байдаг шуу.

Хүгжэлтэ түгэс социалис обществын шата гээшэ юуб гэбэл, үйлэдбэрилгын хүсэнүүд, экономическа ба социальна харилсаанууд ехээр хүгжөөгдэнэ, социально-политическэ байдал ба ниитын соёл болбосорол урдынхиhаа улам дээшээ болоно.

Социализм гээшэ коммунис обществын нилээд удаахан хүгжэлтын үе байха зуураа, болбосоролойнгоо талаар өөрын шатануудтай ба экономическа онсо хуули ёhонуудтай байдаг гэжэ манай партиин гүнзэгыгөөр шэнжэлэн тодорхойлhон түүхэтэ дүй дүршэл харуулнахай. Социализм хадаа өөрынгөө хүгжэлтын элдэб шатануудта ниитэ шэнжэтэй хуули ёhонуудтай байдаг. КПСС-эй XXIV съезд дээрэ тэмдэглэгдэhэнэй ёhоор, манай ажахын гушан оной hүүлэй ба мүнөө үеын экономико үйлэдбэриин нэгэл түхэлэй харилсаанууд дээрэ, экономическа нэгэл хуули ёhонууд — социализмын хуули ёhонууд дээрэ үндэhэлжэ байна ха юм.

Гэхэтэй хамта мүнөөнэй совет экономико олон талаараа гуша гаран жэлэй саада тээхидэл адли бэшэ. Тэрэмнай олохон онсо илгаатай болонхой.

ГОЛ ИЛГААНУУДЫНЬ

ОБЩЕСТВЫН хүгжэлтын али нэгэ шатын онсо илгаае тодорхойлхо зуураа, тэрээндэ элдэбээр хандагдажа болохо юм. Гансахан газаа талын хубилалтануудые — хото городуудай архитектурна түхэл, соёл гэгээрэлэй эмхидхэл, хүн зоной ажаhуудалай эрилтэ хангалга гэхэ мэтые гол эшэ үндэhэ болгон абахада болохо. Гэбэшье ямаршье юумэнэй үг удхые зүбөөр элирхэйлхын тула методологиин үндэhэн ёhо гурим баримталха хэрэгтэй. Энэ ушарта обществын ажабайдалай үндэhэ hуури материальна үйлэдбэри мүн гээшэ. Тиимэhээ алишье шатын онсо илгаае тайлбарилхадаа, нэн түрүүн ниитын үйлэдбэридэ болоhон хубилалтануудые тодорхойлхо шухала. Тэрээнhээ гадна, ороной дотоодын хубилалтые гадаадын хүгжэлтын байдалтай нэгэдхэн хараха хэрэгтэй.

Дайнай урда тээхи үетэй жэшэбэл, СССР-эй эд хэрэгсэлэй үйлэдбэридэ ямар хубилалтанууд болоо гээшэб? Нэн түрүүн тэрэнэй ниитэ хэмжээн ехээр ургаа. Ороноймнай национальна доход дайнай урда тээхи 1940 онойхиhоо 8,7 шахуу дахинаар ехэ болоо. Энэ үе соо промышленна үйлэдбэримнай 11,9, хүдөө ажахын продукци — 2,2 дахинаар ургаа. Дайнай эхилхын урдахана арадай ажахыда хүдэлжэ байhан хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай тоо 33, 9 миллион хүн байhан hаа, 1971 ондо—92, 7 миллион болонхой.

Совет арадуудай олонациональна бүлын бүридэлдэ ородог бүхы союзна республикануудай **ниитын үйлэдбэриин хэмжээн** ехээр ургаhан байна. Жэшээнь, РСФСР-эй ниитын үйлэдбэриин 1970 оной хэмжээе 1940 онойхитой сасуулхада 1064, Эстониин ССР-эй—2779 процентээр дээшэлhэн байха юм.

Союзна республикануудай экономикын хүгжэлтэ бултадаа адли бэшэ, адли байха ёhошьегүй. Юуб гэхэдэ, эд хэрэгсэлэй үйлэдбэриин эхин шата республика бүхэндэ ондо ондоо байhан. Тэрэнэй саашанхи хүгжэлтэдэ байгаалиин баялигай, хүдэлмэришэдэй хүсэнэй нөөсэ, ажалай хубаарилай эрилтэ, промышленна ба хүдөө ажахын үйлэдбэриин тэнсүүри гэхэ мэтэ нүлөөлhэн байна.

СССР-эй бүхы республикануудай шууд түргөөр хүгжэн hалбарhанай гол шалтагаан гэхэдэ, тэдэнэй экономическа хүгжэлтын хэмжээн адлирхуу дабшалтада гараhан байна. Гээгдэнги байhан заха хизаарнуудта промышленна, соёл культурын түбүүд олоор байгуулагданхай. Союзна республикануудай экономикын ургахатай ха…
мүн автономито ре…
лика ба областьнуу…
промышленность шууд тү…
хүгжөөгдэнэ. Мүнөө СС…
экономико хоорондоо н…
холбоотой арадай ажахы…
хэли комплекс байха зу…
гүрэнэй нэгэдхэгдэмэл …
бөөр бүхы ороной…
публика бүхэнэй аша тү…
хүгжөөгдэнэ.

Хүгжэлтэ түгэс соци…
обществын экономикын …
нэгэ онсо шэнжэнь гэхэдэ…
лэдбэриин ашаг үрые …
хэмжээгээр дээшэлүүлхэ …
шэглэл. 1965 ондо 1 мил…
түхэригэй ниитын хэрэ…
жын продуктнуудые үй…
рилгэдэ 204 хүдэлмэр…
нэй хүсэн гаргашалагд…
hаа, 1975 ондо—113 х…
мэришэнэй хүсэн гаргаш…
даха гэжэ юhэдэхи табан …
лэй түсэбөөр хараалагдана. …
лэдбэриин ашаг үрые …
луулгэ үшөө продукци …
галгада хэгдэдэг матер…
на ба мүнгэ зөөриин …
шые бага болгохо аргаар …
лагдадаг байха юм.

Гэбэшье үйлэдбэри…

БАЙГАЛ ДАЛАЙНГАА БАЯЛИГЫЕ АРЬБАДХАЯ

...радай ажахые хүгжөөхэ ...гтэ байгаалиин баяли...дай онсо һуури эзэлдэ...ь мэдээжэ.

...Научно-техническэ дэб...тые хурдан түргэнөөр ...лхын тула газарай бая...ые гамтайгаар ашаглаха, ...рые элдэб муухай бодо...аар бузарлахагүй гэжэ ...лохо ёһотойбди.

...айгал шадархи байгаа... баялигуудые гамтайгаар ...глаха ба хамгаалха тухай ...лтэ хэмжээ ябуулгануу... хараалһан КПСС-эй ...тральна Комитедэй, ...СР-эй Министрнүүдэй ...дэй тогтоол 1971 ондо ...һан юм.

...рэ тогтоолые бэелүүлэн, ...ал шадар, мүн Байгал...удхадаг бүхы гол гор...удай уһаяа абадаг газар ...рэ айхабтар ехэ хүдэлмэ... ябуулагдажа байнхай. ...алай хуби заяан тушаа ...ала хэмжээн юундэ абта...болоо юм гэһэн асууда... зарим хүнүүд һонирхо...

...айгал далай гээшэмнай ...холоһоо домог суудага...ан, милээдгүй баян түүхэ..., онсо өөрын шанар шэн...үүдтэй дэлхэйдэ ганса ...р юм гэжэ тэмдэглэхэ бай.... Тэрэнэй уһанай гүнзэ...охи, мүн эрьеынь баяли... мүнөө болотор хүсэд ...нэлэгдээгүй байһаар. Гэ...эй хамта, Байгал далай ...хэй дээрэхи нуурнуудһаа ...ы гүнзэгынь юм. Тэрэнь ...0 метр болодог байна. ...галда 336 гол мүрэн ...хана. Теэд үни холоһоо ...гэр домогто түүрээгдэһэн ...ахан Ангар эндэһээ эхиеэ ...даг. Ангар мүрэнэй уһа...хүсые дүүрэн хэрэглэхэ ...һаа, эндэ 13 миллион ки...атт хүсэтэй электростан...барижа болохо юм. Энэ...й Волго, Кама, Днепр ба ...мүрэнүүдэй электростан...удай хүсые хамталһан...үшөө ехэ болохо. Ангар ...ан дээрэ мүнөө хамта ...эрээ 5 миллион киловатт ...этэй Эрхүүгэй ба Брат...ын ГЭС-үүд хүдэлнэ.

...айгал далай дотор, мүн ...эрнь 1800 янзын урга...болон амитад тоологдо... Эрье шадархи ой тайгын ...азар уһанайнь баялиг сэн... юм. Мододойнь 40 про...нтнь шэнэһэн, 33 про...нтнь нарһан, 15 процентнь ...ша.

...Буряадай АССР-эй хүдөө ...ахын эдлүүриин газарай ...ехи хубинь эндэ оршоно. ...эрнь 870 мянган гектар ...алан, 370 мянган гектар ...та сабшалан, 1,3 миллион ...тар бэлшээриин газар бии. ...дахи эдлүүриин газарые ...гтайгаар хэрэглээ һаа, ...эд ехэ эдеэ хоолой про...кнуудые, промышлен...остьда хэрэгтэй түүхэй эд ...жа болохо. Юһэдэхи та... жэлэй нэгэдэхи жэл... Байгал шадархи эдлүү...ин газарһаа 530 мян... тонно орооһо, 300 ...нга шахуу тонно хар...абха, зуу мянган тонно са... эдеэ, 5,5 мянган тонно

нооһо болон бусад продуктнууд үйлэдбэрилэн абтаһан юм.

Байгал далайе тойроод бүтүү хара ой тайга, намаг нуурнууд, шорогор оройгоороо огторгойе нэбтэ харбаһан үндэр уула хадануудаа, шэмэ шүүһэтэ ногоотой ойн талмайнууд байгаалиин үзэсхэлэнтэ һайханиие бүри шэмэглэнэ. Эндэхи ой тайга соо үрэ жэмэс ба һамар, һархяаг элбэг. Тиимэһээ ан гүрөөл, шубуу шонхор эндэ олон. Тэдэнэй дунда үнэтэ арһаараа холуур суурхадаг булган, шандаган, хэрмэн, үнэгэн, баабгай гэхэ мэтэ ангууд бии. Мүн эндэхи тайгада туруута ангууд байрладаг юм. Бодон гахай, зэрлиг ямаан, хандагай, гүрөөһэн, оро болон бусад ан гүрөөлнүүд амидарна.

Баргажанай булга үсхэбэрилдэг заповедник республика доторо, мүн бүри холууршье мэдээжэ болонхой. Совет засагай түрүүшын жэлнүүдтэ тус заповедник байгуулагдаһан юм. Эндэ гансашье булган үсхэбэрилэгдэнэ бэшэ, харин хандагай, оро, баабгай, хэрмэн, үнэгэн гэхэ мэтэ ангууд харууһалагдана. Мүн Баргажанай заповеднигтэ гурбан зуу гаран элдэб түрэлэй шубууд байрланхай.

Гэхэтэй хамта, Байгал далайн эрьеэр эм домто хэды олон аршаан булагууд бурьялна гэээшэб. Тэрэнэй зүүн эрьедэ «Горячинск» курорт түбхинэнхэй юм. Эндэ нервнэ, арһанай, хэрхэ гэхэ мэтэ үбшэнтэй хүнүүд аргалуулдаг. Тиихэдэ «Аршан» курорт Кавказай ямаршье курортнуудһаа дутуугүй мэдээжэ болонхой. Тиимэһээ Байгал шадар жэл бүри хэдэн мянгаад хүн амардаг, аргалуулдаг. Байгал далай шадархи эмнэлгын ба амаралтын газарнуудые бодбосон түхэлтэй томохон курортносанаторно зоно болгохо саг хүрэжэ ерээ. Байгал шадархи байгаалиин баялигуудые, эм домто аршаан булагуудые хараад, энэ ёһотойл хоёрдохи Кавказ гэжэ хэлэхэдэ, алдуу болохогүй.

Республика соогуурнай жэл бүри оронойнмнайшье, мүн баһа хилын саанахишье хэдэн зуугаад туристнууд аяншалдаг. Тэдэнэр Байгал далайн, мүн тэрэ шадархи байгаалиин үзэсхэлэнтэ һайханиие хужарлан хаража, зүрхэ сэдьхэлээ ханадаг байна. Хүнүүд энээгүүр ябагааршье, машинааршье, мотоциклааршье аяншалдаг. Тиихэдэ далай дээгүүр пароходоор, катераар аяншалхада, баһал гоё даа. Гэхэтэй хамта, эндэхи хада уулануудаар альпинистнүүд аяншалдаг байна. Мүн энээгүүр агнуури хэхэдэ, таатай зохид бшуу.

1973 онһоо Байгал далайгаар, мүн тэрээндэ шудхадаг гол мүрэнүүдээр модон урадхуулагдахаа болижо байнхай. Энэ талаар «Забайкаллес» комбинадай предприятинууд ехэхэн хүдэлмэри хэнэ. Захилшадта модо абзашахын тула гол мүрэнүүдэй эрьеэр 958 километр утатай автомобильна ба түмэр харгын барилга дүүрээ. Модо тайрахын тула комплекснооньһожоруулагдамал долоон доодо складууд баригданхай. Эндэ «ПЛХ-3» түхэлэй 34 оньһон түхеэрэлгэнүүд тодхогдонхой. 1972 онһоо Хүрбэ, Үдэ, Турка, Худан мүрэнүүдээр модон урадхуулагдахаяа болёо. Модо бэлдэгшэд энээнһээ гадна, 1975 он болотор гол мүрэнүүдэй һубаг, сүмхөөгүүдые модо шулуунһаа сэбэрлэхэ гэһэн даабаритай юм.

Байгалай баялигые хамгаалха, зүбөөр хэрэглэхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдээжэ тогтоол дотор загаһа үсхэбэрилхэ асуудалда горитой анхарал хандуулагдана. Һүүлэй жэлнүүдтэ Байгал далайда загаһа барилга һураггүй гуримтай болоо. Ушар юуб гэхэдэ, далайн уһанай булангиртаһанһаа гү, али загаһа олзоборилгын дүрим сахингүй загаһа баридаг дээрэһээ эндэхи загаһанай нөөсэ нилээд хороһон байгаа. Тиимэһээ СССР-эй Загаһанай ажахын министерство 1969 онһоо 1975 он хүрэтэр Байгал дээрэ загаһа барилгые огтолон хориһон байна. Тиигэжэ энэ хугасаада загаһанай нөөсэ дээшэлүүлхэ гэһэн хараатай.

Нэн түрүүн Байгал далайн уһые модо шулуунһаа сэбэрлэхэ шухала. 1973 ондо эндэхи уһа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүдэй барилга дүүрэхэ юм. Гэхэтэй хамта, республика доторнай загаһа үсхэбэрилхэ шэнэ заводууд бодхоогдохоор түсэблэгдэнэ. Байгша табан жэлэй туршада Сэлэнгын, Хойто-Байгалай, Баргажанай аймагуудта загаһа үсхэбэрилхэ томохон заводууд баригдаха юм. Тэрэшэлэн Большереченскэ заводой үйлэдбэриин хүсэн 20 процентээр дээшэлхэ байна. Энээнһээ гадна 1975 он болотор Гусиноозерскын ба Яруунын загаһа барилгын ажахынууд байгуулагдаха юм... Тус ажахынууд жэл соо хамта дээрээ 24 мянган центнер загаһа олзоборилхо аргатай байхаар хараалагдана.

Байгал далайн оршондохи байгаалиин баялигуудые гамтай һайнаар хэрэглэхэ ба хамгаалха талаар хараалагдаһан зорилгонуудые шиндхэхэ хэрэгтэ эрдэм шэнжэлгын эмхи зургаанууд горитой нүлөө үзүүлхэ зэргэтэй. КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые саг болзортонь бэелүүлжэ шадабал, Байгал далайн байгаалиин баялигуудые саашаданһ улам арьбадхажа, ашагтайгаар хэрэглэжэ шадаха байнабди.

М. БУБЕЕВ,
хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат.



Манай фотокорреспондент Ц. Цыренжаповай буулгаһан энэ зураг дээрэ Хэрэнэй ажаһуудалай комбинадай оёдолшон Дарья Базаровна Лобсоновае харанат. Хэрэн тосхондо ажаһуугшадай олонхинь энэ уран гартаниие мэдэхэ байха. Дарья Базаровна энэ комбинадта ажалладаг болоһоор арбаад жэл болохонь. Энэ сагай туршада эхэнэрнүүдэй хубсаһа оёхо эрхим мастер гэжэ тэрэ суурхадаг болонхой. Нүхэр Лобсоновагай оёһон хубсаһан захил хэһэн хүнэй бэедэ тон тааруу байдаг. Тиимэ хадань хэрэнэйхид заал һаа энэ эхэнэртэ хубсаһаа оёулха дуратай байдаг. Гоёор, таарууаар хубсаһа оёхоһоо гадна, нүхэр Лобсонова даабарияа ходо үлүүлэн дүүргэдэг байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эрхим оёдолшон Д. Б. Лобсонова.

СЭЛМЭГ

Ц. ДОНДОГОЙ

РАССКАЗ

Сэлмэг тэрэ үдэшые наһаараашье мартахагүй..

Клубта ошоходоо, «бэһэлиг нюулга» гэһэн хуушанай буряад нааданда хабаадалсаба. «Бэһэлиг нюуха» ёһотой хүн «нюусаяа» гэнтэ Сэлмэгэй альган соо һэмээхэн барюулжархиба. Хүршэ һүүһан нүхэдынь «бэһэлигэй нюугдаһые» таажархиһан байгаа ха. «Бэһэлиг нюугшын» олоной урда гаража:

— Алтан бэһэлиг, алхалаад ер! Мүнгэн бэһэлиг мухаряад ер! — гэхэтэй адли, Сэлмэгэй бодохо гээд даб гэмсээр, хажуудахидуулынь хамсыдань аһашаба. Баригдангүйгөөр шурд бодожо үрдеэгүй басаган «ялада унажа», дуу дуулаха баатай болоо һэн. Сэлмэг ямар дуу дуулахам рааб гэжэ ойро зуура бодожо үзөөд, эжынгээ мэндэ байхадаа заажа үгэһэн бэһэлигэй дуу хангюурдаба:

Хада газар халтирхай
байдаг —
Ханаглажа ябалтай.
Харинн дайда харатай
байдаг —
Хараашалжа ябалтай...

Сэлмэгэй сахир сагаахан шарай дуу дуулахадаа, бүришье һайханаар үзэгдэхэ юм. Мүнсэгэр хоёр хасарынь бага зэргэ ягааран, зайн галай ялагар гэрэлые өөртөө татаһаншуу.

Хүбшэ газар хүнхитэй
байдаг —
Хүдөөшэлжэ ябалтай.
Хүнэй дайда хүйтэхэн
байдаг —
Хүндэлхэдэжэ ябалтай...

Клуб соо суглараһан хүнүүд Сэлмэгэй хоолойе һайхашаан, хүхюутэйгээр альга ташаба. Залуушуулай наада һонирхожо зугаахин клубта ерэһэн хэдэн үбгэд, хүгшэд уяралдан, бүтүүхэн нюдэеэ аршаа һэн ха.

— Гэмаадаал яагаашье адляар дууланаб даа, — гэжэ Сэлмэгэй эхын үетэн хоорондоо шэбэнэлдэн, басагые зохидшоон хаража һуугаад һэн. — Сэбэрхэншье басаган болошоо байна даа...

Сэлмэгые һайхан хоолойтой юм гэжэ нютагаархиниинь үнинэй мэдэдэг байгаа. Сэлмэг бэелэйн зэргэхэн һурагша байхаһаа эхилжэ, һургуулиинхидай наада табихада, ходо хабаадалсадаг, нариихан аад, жэмбүүр шэнги һайханаар дуулажа, хүнүүдые ехэл баясуулдаг һэн. Аймагайнгаа һургуулиинхидай олимпиададашье оло дахин хабаадалсажа, элдэб шанда, магтаалай грамотада хүртэдэг юм һэн.

Арбадахи класста һуража байтарнь, эхэнь гэнтэ хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, Сэлмэг һургуулияа орхижо, хүдэлхэ баатай болоо. Юһэдэхи класста радистын, телефонистын мэргэжэл шудалһаниинь туһа боложо, нютагайнгаа хэлхеэ холбоондо хүдэлжэ эхилээ.

Тэрэл жэлдээ, урзанда хабар, эхэньшье наһа баража, муу юумэ үзөөгүй ябаһан Сэлмэгэй толгойдо аймшагтай ехэ сохилто буушоо һэн. Эхэтэеэ адли хэбтээд үхэлсэхэ бэшэ һэн хойноо Сэлмэг хүнэй харахада хүн хэбэртэй, хүдэлмэридөө ябадаг һэн. Эхынгээ наһа бараһаар дуу дуулахаяа болишоһон аад, тэрэл үдэшэ дуулаа.

Нааданай тарахада, ойронь Борис Бобоевич бии болоод, гэртэнь үдэшэхые зүбшөөл һураба. Багшынгаа ойрошни ерээд, гэртэш хүргэхэм гү гэжэ байхада арсаха аалши? Бүшэмэг хара нидхэ дороһоо сүмэ шэртэһэн шэнгээр харадаг нюдэнһөөнь далтиран байжа, Сэлмэг зүбшөөгөө бэлэй...

Хэшээлэй үедэ хөөрөөндөө дашуурхадаа, дабхаряатаһан хара нюдэнһөөнь гал сасаран, шэрүүншэг шарайнь досооһоо гэрэлтэһэн шэнги бологшо һэмнай.

Юһэдэхи класста һуража эхилхэдэнь, һая институт дүүргэһэн залуу багша Борис Бобоевич ерээ һэн. Ямар гоёор шүлэг уншадаг, литература тухай хөөрэдэг һэм! Түрүүшынгээ хэшээлээр эдиршүүлэй зүрхые эзэлжэ шадаа. Дүшэн табан минута данишье һаа богони болошоһон шэнгеэр һанагдаха.

Класста орожо, ябуУд мэндэшэлэн, журналаа стол дээрэ шэдэжэрхёод, хэн үгыб гэжэ тэмдэглэншьегүй, гансата хэшээлээ эхилшэхэ. Хэшээл дүүрэбэ гэжэ дуулгаһан хонхын жэнгирхэлээр, хэлэжэ эхилһэн мэдүүлэлээ эсэстэнь хүргэнгүй, журналаа абаад — «Баяртай!» гэжэрхёод, тархяа сагнайлган татаад, гоёор гэшхэлэн гаража ябашаха. Тиигээд хожомой хэшээлдэ ерэхэдээ, түрүүн хэлэжэ дүүргэнгүй ошоһон мэдүүлэлһээ эхилээд лэ, саашань ордоһотой гоёор хөөрөөгөө үргэлжэлхэ. Тэрэнииень лэ шабинарынь гайхалдадаг, зохидшоодог байгаа.

Ай даа, тэрэ үедэ олохон лэ басагад нюусаар һанаа алдагша бэшэ һаал? Харин Сэлмэг түрүүшээр багшынгаа хөөрэжэ байһан юумые нюдэндөө харахаһаа бэшэ, ондоо юушье обёордоггүй һэн даа, бурхан зүг. Теэд хэды багтаа зүрхэниинь шэнэ мэдэрэлдэ абташоо гээшэ һэм?

Нэгэл мэдэхэдээ, Сэлмэг зүүдэндээ Борис Бобоевичые үзэдэг, хэрбээ тэрэниие харангүй үнжэшоо һаа, досоонь нэгэ юумэ дутуу шэнги байдаг болоо һэн. Харааень харабал, досоонь ёг гээд, зүрхэниинь амандаа ерэхэдэл гэхэ. Харин эжынгээ үбшэн байхада, тиигээд наһа бараһан хойнонь, һургуули руу ябахаяа болиходоо, Борис Бобоевичые үнинэй харагүй байхадаа, нэгэ бага тойргошоһон шэнги болоо. Харин мүнөө?..

Сэлмэг һэбхи басаган бэшэ һэн. Зүгөөр тэрэнэй сэбэр сагаан шарай, уряалгы зөөлэн абаринь олохон хүбүүдэй дура буляадаг бэлэй.

— Байл даа, тэнгэри сэлмэг гү даа? — гэлдэжэ ябаад, хажуугаарнь тоомоо таһаралдадаг байһан үетэн хүбүүдынь тээ горитойшогууд болохолоороо, булта Сэлмэгтэ дурлажа зобоо һэн. Үдэр бүри хашартайгаар бэшэг бэшэхэ. Юундэ тэдэнэй нэгэнииньшье Сэлмэгэй дурые татажа шадаагүй юм һааб?..

Харин тэрэ үдэшэ дуратай байһан хүндөө үдэшүүлжэ ябахадаа, Сэлмэг өөртөө этигэжэ ядан, бүтүүхэн бэеэ шэмхээд үзөө бэлэй. Дурлаһан хүндөө иигэжэ хүтэлүүлээд ябахаб гэжэ ухаандаашье оруулаагүй байһан аад, гэнтэ хүрэжэ ерэһэн зол жаргалдаа үлгыдүүлэн, дали ургашаһан мэтээр Сэлмэгтэ һанагдаба. Дээрэһээнь хүйтэн туяагаа адхажа байһан һара дээрэшье гараад хатаршахаар бэлэн ябаа.

Сэлмэг тэрэ үдэшые наһаараашье мартахагүй...

Энэ тэрэ юумэ дуугаралсаһаар, аалихан ябажа, гэрэйнь газаа ошоод, хоюулан урда урдаһаа харалсан зогсожо байтараа, Борис Бобоевич басаганай баруун гарыень абажа, уяхан хургануудыень нэгэ нэгээр шэнжэлжэ үзэбэ.

— Фортепианаар Бетховеной хүгжэм наадажа байхаар түрэһэн хургад байна даа, — гэжэ Борис Бобоевич хэлэбэ. — Даараанагүйгши? Намарай ольбон орожо, хүйтэбэр болоо байна даа. Гэртэшни ороод һууя, Сэлмэг. Намай оруулхууш гэртээ?

— Орогты...

Һаршаганадаг субынгаа хармаанһаа түлхюурэе гаргахадань, Борис Бобоевич тэрэниие абажа, һалганан алдаһан гарааараа суургыень нээгээд, үүдыень сэлижэ, басагые урид оруулаад, зүрхэсэһэн янзатайгаар өөрөө богоһыень алхаба.

Басаганай дэнгээ носоохоёо һанахада:

— Боли, боли, — гэжэ шэбэнэбэ.

— Юундэ? — гэжэ басаган гайхангяар шэбэнэн асууба.

— Байг.

Харанхыгаар Сэлмэг субаяа тайлажа үлгэбэ. Багшынгаа субые абажа, баһа үлгөөд, Сэлмэгэй яахаяашье ядан байтар, Борис ойронь ерэжэ:

— Сэлмэгхэн! — гэжэ шэбэнээд, хоёр гарыень барбагар томо гар соогоо адхажа, хуруунуудыень нэгэ нэгээр таалаба. — Ямар зохидхон басаган гээшэбши даа, Сэлмэгхэн!

Сэлмэг юушье дуугарбагүй. Багша хүнэй иигэжэ байхада, юун гэжэ харюусадаг юм?

Борис Бобоевич эдир залуугай эршэтэ охёор нэбтэрэн байһан басаганай нарин матаргайда һэмээхэн хүрэхэлөөрөө, галаар хайруулһандал гараа татагад гүүлэн абаһан аад, гэнтэ хам тэбэреэд, нюдэ нюургүй таалашаба. Түмэр хабшуурта хабшагдашаһандал, эрэ хүнэй тэбэридэ бүхы бэеэрээ багташаһан Сэлмэг хүдэлхэшье, эсэргүүсэхэшье аргагүйдэжэ, таалуулһандаа юм гү, али эшэһэндээ гү, бүхы нюурни халуу бусалшаба гэжэ мэдэрбэ. Арай гэжэ нэгэ амяа абахалаараа:

— Борис Бобоевич! — гэжэ Сэлмэг игсуунаар шэбэнэбэ.

— Юун гэжэ?

— Иигэхээе болиит даа. Һөөл эшхэбтэр байнал.

— Юун эшхэбтэр гэжэ? Бидэ хоёрой дурлалсахада, хэндэ ямар хамааб? Зүрхэншни ямар шангаар сохилно гээшэб?

— Мэдэнэгүйб.

Сэлмэг тэрэ үдэшые наһаараашье мартахагүй...

Тэрэ үдэшэһөө хойшо олон һара үнгэрөө. Борис Бобоевич тэрээнһээ хойшо Сэлмэгһээ дайганадаг болошоо һэн. Харааень харахадаа, холуур тойрожо гараха.

Байза, бэшэг бэшээд туршаха байна гэжэ Сэлмэг һанаад, хэды олон хуудаһа гутаажа, һүүлэй һүүлдэ иимэ тэмдэг зохёогоо һэн:

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта).

Социалис оронуудаар

БУДАПЕШТ. (ТАСС). Экономическа болон научно-техническэ хани барисаанай талаар венгеро-вьетнамска комиссиин гурбадахи сесси Будапештдэ болобо. Энэ хөөрэлдөөнүүдтэ Венгриин делегациие — ВНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Лайош Фехер, Вьетнамай делегациие ДРВ-гэй премьер-министрэй орлогшо Ле Тхань Нги толгойлно. Сесси дээрэ хоёрдохи зүблөөнэй һүүлээр хэгдэһэн ажалай дүнгүүд согсологдохо, хани барисаанай саашанхи хүгжэлтын асуудалнууд зүбшэгдэхэ байна.

БУДАПЕШТ. (ТАСС). ВНР-эй областьнуудые индустриализацилгын программа амжалтатайгаар бэелүүлэгдэнэ. Хорёод жэлэй саада тээ бүхы промышленна продукциин хахадайнь Будапештдэ үйлэдбэрилэгдэдэг байһан энэ орондо промышленна үйлэдбэриин гурбанайнь хоёр хуби мүнөө бусад городуудта үйлэдбэрилэгдэнэ.

Эстергом, Сомбатхей, Дебрецен болон урдань промышленна карта дээрэ тэмдэглэгдэдэггүй байһан промышленна арбаад хото шухала түбүүд болонхой.

Ороной урдандаа гээгдэнги байһан районуудта шэнэ жэлдэ промышленностиин хүгжэлтэ бүри түргэдхэ. Ленинварош гэжэ залуу социалис хото промышленна томо түбүүдэй нэгэн болохо. Совет мэргэжэлтэдтэй хамта венгер барилгашад орон дотор томо нефтехимическэ бүлэг барилга бодхоожо байнхай. Энэ барилга Венгридэ асаргадаһан совет нефтеэр хүдэлхэ юм.

ПРАГА. (ТАСС). Хилын хотын үйлэдбэриин нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд Чехословакида түрүүшын «Татран» гэжэ электростатистическэ агаар сэбэрлэгшые бэлдэбэ. Энэ прибор һэлгэгдэдэг шүүрнүүдээрээ тооһоной микроскопическа хубинуудые, тооһо, бактери болон тамхинай утаа барижа шадана. Чехословакиин прибор бүтээгшэдэй шэнэ зүйлөөр Советскэ Союз, Венгри, Австри болон бусад оронуудай гадаадын худалдаа наймаанай эмхинүүд һонирхоно.

«Татранай» туршалгын 100 гаран зүйл мүнөө республикын предприяти болон эмхи зургаануудта, хилын саана туршалга гаража байнхай. Һаяар энэ прибор олоороо гаргагдажа эхилхэнь.

БУДАПЕШТ. (ТАСС). Пишешти хотодохи хүнгэн автомобилиин завод хоёр долоон хоногой туршада 1973 оной тоогоор ажаллана. Энэ промышленна предприятиин коллектив 1972 оной үйлэдбэриин түсэбые декабриин 15-да дүүргээ һэн. Заводой конвейерһээ «Дачия-130» түхэлэй 80 мянгадахи хүнгэн автомобиль һаяхан гаргагдаа.

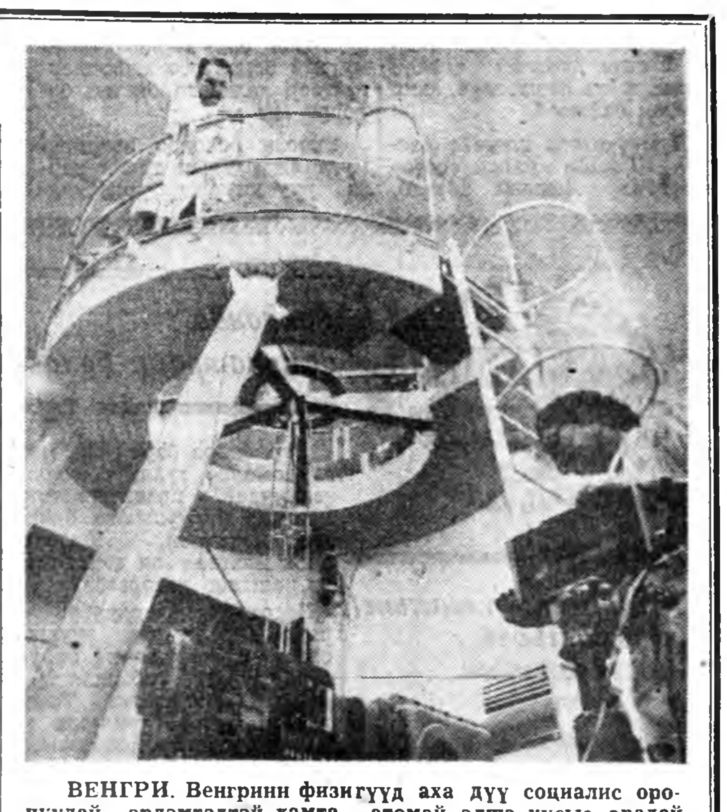
Социализмын үедэ СССР-эй техническэ туһаламжаар байгуулагдаһан Румыниин автомобильна промышленность арадай ажахын шухала һалбари болонхой. Румыниин автомобильна промышленность элдэб түхэлэй автомобильнуудаар ороной хэрэглэмжые хангана.

СОФИ. (ТАСС). Враца хотодо «Веслец» гэжэ шэрэм хайлуулдаг заводой барилга дүүрэбэ. Болгариин барилгашад ба хабсаргагшад ороной металлургическа баазые үргэдхэлгэдэ хубитаяа оруулна.

Софи хотын «Машэлектропрокат» гэжэ институт Ростов-на-Дону хотын «Гипростроймаш» институдтай хамта «Веслец» заводой проект табяа. Заводой барилгада, түхеэрэлгыень хабсаргалгада совет мэргэжэлтэд хабаадалсаһан байна. Москва, Ленинград, Краснодар болон Советскэ Союзай бусад хотонуудай предприятинүүдтэ машина, түхеэрэлгэнүүд бэлдэгдээ.

Завод түрүүшын тонно шэрэм хайлуулба. Дүрбэн шухала цех ашаглалгада оронхой. Цехүүд соо бүхы ажал оньһожоруулагдаһан, автомат аргаар бүтээгдэнэ.

БЕРЛИН. (ТАСС). Балтиин далайн Рюген гэжэ олтирог дээрэ малтан абтадаг мелые ГДР дэлхэйн 15 орондо эльгээнэ. Эндэ мелэй Европын эгээ томо уурхай оршоно. Лааг, шэрэ, пластмасса, резинэ зүйл, саарһа, керамика үйлэдбэрилгэдэ Рюгенэй һайн шанартай мел хэрэглэгдэнэ.



ВЕНГРИ. Венгриин физигүүд аха дүү социалис оронуудай эрдэмтэдтэй хамта атомай элшэ хүсые арадай ажахыда хэрэглэхэ талаар эрдэмтэ шэнжэлгэнүүдэй программа амжалтатайгаар бэелүүлнэ. Будапештдэ дүтэ оршодог Чиллеберц хотодо физическэ шэнжэлгэнүүдэй Центральна институдай инструментальна реакторай барилга дүүрэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: атомна реакторай радиациһаа бэеэ һэргылхын тула телевидени хэрэглэгдэнэ.

МТИ— ТАСС-ай фото.

БЕЛГРАД. (ТАСС). Югославиин «Зеница» гэжэ томо металлургическа комбинат жэлэй туршада түрүүшынхеэ миллион тонно булад хайлуулан гаргаба. Энэнь предприятиин хүдэлмэришэд, инженернүүд ба технигүүдэй ехэ амжалта болоно. Миллион тонно буладай түлөө тэмсэл комбинадые һэльбэн зохёолготой нэгэмүһэн ябуулагдана.

Табан жэлэй гурбадахи жэлдэ комбинат 1,3 миллион тонно булад орондоо үгөө.

...сэнүүдые хүгжөөлгэ — нии...н үйлэдбэриин нэгэ тала ...ноно. Нүгөөдэ талань юуб ...хадэ, үйлэдбэридэхи харил...ануд ба тэдэнэй гол хуби ...үйлэдбэриин хэрэгсэлэй та...ар гүрэнэй мэдэлдэ абтаһан ...өөри мүн. **Ниитын зөөриин** бэ...жэлгэ, ургалта, хүгжэлтэ тү...эс социалис обществын шэн...э шанар мүн. Үйлэдбэрил...ын гол фонднуудые — со...иалис зөөриин шухала хуби ...—1940 онойхитой сасуулбал, 1970 ондо 7,5 дахин урга...һан байна. Тэрэ зөөриин үнэ ...эн үнгэрһэн жэлэй эхиндэ 799 миллиард түхэриг боло...һон.

Ниитын зөөриин хүгжэлтэ ...ба бэхижэлгэ үйлэдбэриин ...ехай шэглэлтэй, нэгэ мэ...ндэ ашаглагдадаг болоһоной ...ерша мүн. Социалис зөөриин хоёр формо (ниитэ арадай ба ...олхозно-кооперативна) нэгэ ...оро бэхижүүлэгдэхэ зуураа, ...оорондоо дүтэ болоно. Хэрбээ ...отоодо талаһаань хараха бо...оо һаа, хүгжэлтэ түгэс со...иалис обществын экономикын ...нсо илгаанууд нимэрхүү ...айна.

...Уласхоорондын байдалай ...үйлалтаһаа баһал шухала ...онсо илгаанууд гарадаг гээ...шэ. Манай орондо социализ...мын байгуулагдаад байхада, бидэнэр бүхы капитализмын хүреэлгэ соо байһан гээшэбди. Мүнөө дэлхэйн социалис байгуулалтада бүхы хүн түрэлтэнэй гурбанай нэгэһээ дээшэ хуби ажаһууна. СЭВ-эй гэшүүн гүрэнүүдэй хоорондо экономическа нэгэдэл байгуулагдана. **Социалис экономическа нэгэдэл — национальна арадай ажахын комплекснуудай хоорондо улам дүтэ боложо байһан нягта харилсаа холбоон мүн.** Энэ харилсаа холбоон үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ арга олгохо зуураа, наука, техникын түйлалтануудые үргэнөөр хэрэглэхэ, ашаг үрэ ехэтэй техническэ түрүү дүй дүршэл, экономическа хүтэлбэрилгын түрүү арга халан абаха шэглэлтэй болгоно.

Манай ороной экономическа хүгжэлтын мүнөө үеын онсо илгаануудта сэгнэлтэ үгэхэ зуураа, **дэлхэйн хоёр байгуулалтын хоорондохи экономическа ба научно-техническэ мүрысөөнэй** улам үргэдэжэ байһые хараада абаха тон шухала. 1951—1970 онуудта социалис оронуудай промышленна үйлэдбэриин жэл соо дунда зэргын ургалта 10,5 процент боложо, капиталис оронуудайхиһаа (5,5 процент) хоёр хахад шахуу дахин түргэн байгаа. Иигэжэ дэлхэй дээрэ үйлэдбэрилэгдэдэг промышленна продукциин хэмжээндэ социалис оронуудай хуби 20-һоо 39 процент хүрэтэр дээшэлээ. Промышленна үйлэдбэриин хэмжээнэй талаар СССР США хоёрой хоорондохи алгасаае 1913 онойхитой сасуулбал, зургаа дахин хороо.

ЭКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКЫН ХАРАА ШЭГЛЭЛ

Хүгжэлтэ түгэс социалис обществын экономикын онсо илгаанууд КПСС-эй экономическа политикада бодото бэелэлээрээ тайлбарилагдана. Имагтал экономическа политикын научна хараа түсэб зохёожо, бодото дээрэнь бэелүүлһэнэй ашаар мүнөө үеын экономикын арга боломжонууд хүсэндөө хүргэгдэжэ болоно. КПСС-эй XXIV съезд хүгжэлтэ түгэс социалис обществын эрхэ байдалые анхаралда абалсаһан хараа шугам зохёонхой гээшэ. Съезд дээрэ экономическа политикын эгээл дээдэ үг зорилго тухай асуудал онсо һуури эзэлээ һэн. Тэндэ арадай ажахые хүгжөөлгын ойрын жэлнүүдэй зорилгонууд тушаа минил хэлсэгдээ бэшэ, харин ерээдүйн олон жэлдэ оронойнмнай ажахын хүгжэлтэ хангаха холын хараата түсэбүүдые зохёохо тухай хэлсэгдэһэн байха юм.

Арад зоной байдал һуудал һайжаруулга партиимнай экономическа политикын эгээл дээдэ үг зорилго мүн. Энэ зорилго соо социалис үйлэдбэриин онсо илгаа—ажалшадай аша туһада алба хэхэ байһан харуулагдана. «Обществын бүхы гэшүүдэй байдал һуудалые гүйсэд хангалга ба бүхы талаар сүлөөтэ хүгжэлтын» аша туһада социалис экономико хүгжөөгдэнэ гэжэ партиин түрүүшын программые зохёохо үедэ Ленин бэшэһэн байгаа (6-дахи боти, 232-дохи нюур).

Хүн зоной байдал һуудалые һайжаруулха зорилго имагтал мүнөө бэелүүлэгдэжэ эхилээ гэжэ хэлэхэ болоо һаа, буруу. Парти, Совет гүрэн хододоо энэ асуудалда анхарал хандуулжа ябаһан. Совет засагай жэлнүүдэй үедэ арад зоноймнай байдал һуудалда түйлагдаһан ехэ хубилалтанууд тэрээндэ бодото жэшээ боложо үгэнэ бшуу. Зүгөөр энэ талаар СССР-эй арга боломжонуудай ямар ехээр хизаарлагданги байһан бүгэдэндэ мэдээжэ. Хариин интервентнүүд, һүүлээрнь фашис эзэмдэгшэд Эхэ орондомнай добтолон ороо. Эдэ дайсад хэды ехэ хохидол ушаруулааб. Арадайнгаа ажахые һэргээн бодхоохо, нэн түрүүн хүндэ индустрияа хүгжөөхэ хэрэгтэй байһан дээрэһээ зоной байдал һуудалые һайжаруулгада зорюулагдаха мүнгэ зөөри хизаарлагдадаг байһан гээшэ.

Мүнөө бидэнэй арга боломжо ехэ болонхой. Арад зоной байдал һуудал улам һайжаруулха программые бэелүүлгэдэ энэ табан жэл шухала алхам болохо зэргэтэй. Нэгэ хүн дээрэ абажа үзэхэдэ, хүн зоной бодото олзо доход 30,8 процентээр дээшэлхэ гэжэ хараалагдана. Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай һарын дунда зэргын салин хүлһэн 1970 ондо 122 түхэригһөө 1975 ондо 149,3 түхэриг хүрэтэр дээшэлхэ байна. Колхозникуудай ажалай түлөөһэн табан жэлэй туршада 30,6 процентээр дээшэлхэ. Хэрэглэмжын ниитын фонднууд түргөөр ургаха.

Экономико хүгжөөлгын зорилгонууд тухай асуудалтай экономическа политикын хоёрдохи асуудал — табигдаад байһан зорилгонуудые бэелүүлхын тула элсүүлэгдэхэ ёһотой хүсэ шадалай ба нөөсын эшэ үндэһэнүүд — таһаршагүй холбоотой юм. Дээрэ тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор хүгжэлтэ түгэс социалис обществодо үйлэдбэриие ашаг үрэ ехэтэй болгон, экономическа ургалта түйлаха шухала гэбэл: научно-техническэ дэбжэлтэ, продукциин шанар һайжаруулха, ажалаа эрдэм ухаанай үндэһөөр эмхидхэхэ хэрэгтэй. Эдэ бүгэдэ ниитын ажалай бүтээсын ургалтада бодото бэелэл болохо зэргэтэй. Табан жэлнүүдтэ ажалай бүтээсын ургалта нимэээр харуулагдана (процентээр):

	1961—1965 онуудта	1966—1965 онуудта	1971—1975 онуудта
промышленность	25	32,4	38,8
барилга	29	22	37
хүдөө ажахы	18	37,1	38

Ажалай бүтээсэ ба ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ арга замууд тухай олон юумэ хэлэжэ болохо. Гэбэшье тэдэгн сооһоо эгээл гол шухалань — **научно-техническэ революциин түйлалтануудые социалис байгуулалтын ажахын үлэмжэ һайн юумэнүүдтэй тааралдуулан хэрэглэлгэ болоно.** Энэ хадаа айхабтар шухала удха шанартай түүхэтэ зорилго мүн.

КПСС-эй XXIV съезд дээрэ экономическа политикын гурбадахи гол асуудал—арадай ажахые хүтэлбэрилгын гуримые шэнэдхэн һайжаруулга шиидхэбэреэ олоһон байна. Түсэблэлгэ ба хүтэлбэрилгын гурим болон онол аргые хубилгаха талаар хүдэлмэриие партимнай жараад онуудай хахадһаа эхилһэн гээшэ.

Гэбэшье ажахын бүхы оньһые нэгэ доро хубилгажа болохогүй. Хүтэлбэрилгын гуримые шэнэдхэн хубилгаха гээшэ нэгэ доро бэелүүлэгдэхэ хэмжээ ябуулга бэшэ, харин ажабайдалай эрилтээр зохихо соогоо шиидхэгдэхэ шухала асуудал мүн гэжэ партиин XXIV съезд дээрэ тэмдэглэгдэһэн байна. Ажабайдалнай ходө хубилжал байна, түйлаһанаараа һанаагаа амаржа болохогүй. Хүтэлбэрилгын гуримые шэнэдхэн һайжаруулга хадаа ажахын реформые саашадань хүгжөөхэ, эрдэм ухаанай үндэһөөр түсэблэдэг болохо, хүтэлбэриин эмхидхэл һайжаруулха, экономическа урмашуулга дээшэлүүлхэ, экономико хүтэлбэрилгэдэ ажалшадые олоор хабаадуулха эрилтэ табина. Эдэ бүхы хүдэлмэриин бэелэл соогуур социалис общество саашадань хүгжөөхэ талаар научно-техническэ, экономическа ба социально-политическэ холын хараата асуудалай гол шиидхэбэри олдоно, тус обществын коммунизм тээшэ дабшалтань улам түргэдэнэ.

Хүгжэлтэ түгэс социалис общество хэм хэмжүүрээрээ үзэгдөөгүй, орёо бэрхэшээлтэй, түүхын удха шанартай асари ехэ зорилгонуудые табиха ба шиидхэжэ шадаха байна.

Үйлэдбэриие ашаг үрэ ехэтэй болгохын, ажалай эрдэм ухаанай үндэһөөр эмхидхэхын, техническэ дэбжэлтын түлөө тэмсэл хадаа үйлэдбэриин коллектив бүхэнэй, олонациональна бүхы совет арадай үдэр бүриин ажал ябуулгын үг зорилго болоно. Эндэ зохёон байгуулгын хизааргүй үргэн тала нэмжынэ, хамтын ехэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулха арга боломжо хүн бүхэндэ олгогдонхой. Тиимэ дээрэһээ «Баясаналби: минии хубита минии республикын ехэ ажалда нэмэри бололсонол!» гэжэ хүн бүхэн хэлэхэ эрхэтэйл.

Л. АБАЛКИН,
экономическа эрдэмэй доктор, профессор.

СЭЛМЭГ

РАССКАЗ

Ц. ДОНДОГОЙ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта).

«Боря! Би шамда ехэ хэрэгтэйб. Уулзажа хөөрэлдэе. Сэлмэг».

Борис Бобоевичой хэшээлһээ тараад, кэртээ харижа ябахые һамбаашалан угтаад, гартань тэмдэгээ барюулжархиһоор, Сэлмэг һөөргөөшье харангүй ябашоо һэн. «Гэрлэхэ дурагүй һаа, арилуужан саашаа» гэжэ бодоо. Тиигэбэшье шубуун дэнгэй гэрэл мэтэ һүлэмхихэншье һаа, досоонь найдалай галханай носоходожо байһые хэн арсаха гээшэб?

Борис Бобоевичһоо харюу абахадаа, тэрэ галханиинь дахин бадархагүйгөөр һүнэшоо. Саадахинь ингэжэ бэшээ бшуу:

«Хайрата Сэлмэгхэн!

Би шинии урда тон ехэ зэмэтэйб. Бүтэн бүлеэн ябаһан басаган һэшхэлыешни хара муусаар һэндээбэб. Муу муухай золиг амитан гэжэ наһан соогоо үзэн ядажа ябаха бэшэ хүн гүш даа.

Зүгөөр минии һэшхэл үбдэнэгүй гэжэ бү һана. Үбдэнэ. Яахын аргагүй үбдэнэ. Хайшан гэжэ тэрэ нүгэлөө арилгаха хүнбиб, бү мэдэе. Али шамтай гэрлэхэ гү?

Сэлмэгхэн, ойлгыш даа. Ши һайнши, һайхан абаритай басаганши. Сэбэрхэнши. Ямаршье хүн шамтай нүхэсөө һаа, золтой һууха һэн.

Зүгөөр бишни дуратай эхэнэртэйб. Бололгүй юумэнһээ үгэеэ ойлголсонгүй, харгымнай хоёр тээшээ һалаа һэн. Теэд минии найдал мүхөөдүй...

Ши залууш. Дуратай нүхэрөө олохош. Үшөө олон дахин дурлажа үрдихэш.

Намда дурлаһыеш би мэдэгшэ һэм. Сохом дуратай байһанаа тэрэ үдэшэ бэеэрээ гэршэлээш. Теэд... бишни шинии дуранай һайхан ашаае дааха һэшхэлгүй, ахир амитан байшооб.

Дүмүүхэнээр шамайе озоноб. Шамайе наһан соогоо һайханаар һаналжа ябахаб. Шамтай хуби заяагаа ниилүүлжэ шадаагүйгөө хожом нэгэтэ халаглан, тархяа шааха саг намдашни тудалдаха аалам? Хододоо золтой ябаарай даа, минии дангина! Амаршалагша — шинии багша байһан Борис Золтоев».

Имэ харюу абахадаа. Сэлмэгэй досоо нэгэ юумэ «ха-ан» гэһэн абяатайгаар таһаршахадал гээд, амиды ябаха һүзэгынь дэгдэшоо һэн.

Нэгэтэ үглөөгүүр наранай гараадүй байхада, Сэлмэг яаралтайгаар бодожо хубсалаад, хубсаһа хатаадаг нариихан аргамжаяа абажа, хулгайшан мэтэ, хүн харана аа гү гэһэншүү иишэ тиишээ хараашалһаар, Үдын голой шугы руу гэшхэлшоо һэн. Хүнгэрэг саһа сүмэ гэшхэжэ ябаад, нэгэ бүдүүншэг үшөөһэндэ-хүрэжэ, доодо гэшүүһэнһээ аргамжаяа шагтагалжа байхадаа, зүрхэниинь түшэгэнэн, мэлмэн харахан нюдэниинь үһатажа, магнайнь хүйтэн хүлһэ бушхан, уурал һабахадал гээ бэлэй. Арбан юһэн жэлдэ гэшхэжэ ябаһан алтан дэлхэйнгээ шарайе үхэхынгөө урда тээ үшөө нэгэ дахин харажархиха гээд эрьелдэн гэхэдэнь досоонь...

Гэдэһэмни татажа байна гээшэ гү даа гэжэ Сэлмэг түрүүн һанаба. Ягаа жэгтэй юм, хасар аман гү, али нюдэн татагшал. Үшөө гэдэһэн досооһоо татаганадаг байгаа юм аабы? Тиигэжэ шагнаархан байтараа, досоохи үхибүүмни хүдэлбэ ха гэжэ ухаагаараашье бэшэ даа, ямар бэ даа, зургаадахи мэдэрэлээрээ гэгшэ гү, юрэдөөл, эхэ болохо табисуурта-най нэгэн хадаа таажархёо ёһотой даа.

Тиигэжэ досоонь шэнэ ажамидаралай охин бурьялжа, түрөөдүй үриингөө үгэгүй захиралтаар гэдэргээ сухариха, бэеэ хорлохо гэһэн муухай бодолтоёо хойшолонгүйгөөр хахасаха баатай болоһон юм.

Үнөөхи ооһороо һөөргэнь мулталжа, Үдын голой харза руу шэдэжэ урдахуулжархёод, гэртээ бусажа, эжынгээ шанадаг байһандал, шара улаахан сай эдеэшүүлжэ, яаралгүйхэнөөр, хүлһэ лэбшэтэрээ сайлаба. Гэнтэ мэдэн гэхэдээ, хүн шэнгеэр һуужа, үнинэй мүртэйгөөр эдеэлхэеэ болишоһон байгаа бшуу...

Мүнөө Сэлмэг гэртээ гансаараа һууна. Шекспирэй «Ромео Джульетта хоёр» гэһэн зохёолые урдаа дэлгээнхэй. Уншажа һуутараа бодолгото болон, наһанайнгаа хамаг ябадалтай жэшэжэ үзэбэ. Ямар һайхан инаг дуран байгаа гээшэб? Атаархамаар! Амиды зоной дунда имэ арюун һайхан дуран байдаг ха гү? Али агууехэ зохёолшын ухаан сооһоо мүндэлһэн, зохёомол дуран гү?..

Зорюута тошылдуулһан мэтээр һанагдадаг байһан нариихан гоё матаргайнь мүнөө танигдахаяа болишоо. Эжынгээ дулаахан шааляар бэлхүүһээ дулаалжархёод, ном иража һуухадаа, Сэлмэг Ромеое Борис Бобоевичтой сасуулаад үзэнэ. Баарһан даа, Боря. Ромео Джульетта хоёр тухай ямар гоёор хөөрөө һэмши даа! Теэд өөрөө?

Бэшэгээр «хөөрэлдэһэнэйнгөө» удаа үнишье болонгүй, нютагаа мордоо һэн даа. Эхэмни үбшэлөө, ошожо харалсахам гэһэн мэдүүлгэ аймонодо бария юм ха гэжэ дуулдаа һэн.

Мүнөө Борис хаана хаб? Үнөөхи эхэнэртээ үгэеэ ойлголсоо ха гү? Яахамнайб даа тэрээгээр. Һайн ябаг лэ даа. Сэлмэг тэрээндэ муу һанадаггүй. Өөрыгөөл гэмнэхэһээ ондоо юун байхаб? Эрэ хүн гээшэ ямаршье һаа эрэл хүн ха юм даа...

Басаган хүн бэеэ наряар абажа ябаха юм гэжэ эжынь ходо заадаг һэмнай даа. Эхын һургаал гээшые бүхөөр хадууха хэрэгтэй байгаа даа, бүхөөр хадууха. Басагад, эжынэрэйнгээ һургаалые хүндэлдэг байгыт! Бү эндүүрэгты, басагад!..

Хонхо ханхинажа, забһарлалга болобо. Каменск тосхоной № 2 һургуулиин байшан соо үхибүүдэй хонгёо энеэдэн зэдэлнэ. Гансал нэгэ газарта, һургуулиин библиотекэ соо хон жэн. Хүнүүдэй үгы байһан дээрэһээ гү, али шангаар дуугаралсажа болохогүй байһанһаань нимэ абяагүй бэшэ. Библиотекарь Вера Баларовна Бадашкановагай ажалаа һайнаар эмхидхэн, хүн бүхэниие һонирхуулан хүдэлмэрилжэ байһанһаа болоно гээшэ.

БҮГЭДЭНДЭ ТУҺАЛАГША

Вера Баларовна арбаад жэлэй туршада эндэ хүдэлжэ байнхай. Үхибүүдтэ аргагүй дуратай, мэргэжэл шадабари ехэтэй хүн юм. Библиотекын 9000 хэһэг номһоо хүн бүхэндэ тааруулан үгэдэг. Нэгэндэнь шүлэгүүдые, нүгөөдэдэнь эрдэм шэнжэлэлгын ном. Гурбадахитайнь зохид хөөрэлдөө хэхэ. Гансал уншаһан номоо һэлгүүлхын тула бэшэ, һонирхоһон юумэеэ мэдэжэ абахаяа үхибүүд эндэ ерэдэг юм. Библиотекын таһалга үнинэй үйтан болонхой. Гэбэшье Вера Баларовна гоё һайхан выставкэнүүдые, плакадуудые эндэ ерэһэн хүн бүхэнэй анхарал татахаар хээд байдаг.

Багшанар библиотекэ ходо орожо байдаг. Хэшээлдээ бэлдэхэ, классна саг үнгэргэхэ, түрэлхидэй суглаа эмхидхэхэ хэрэгтэнь тэдэнэртэ библиотекэ туһалдаг.

Һургуулида 960 һурагшад бии. Тэдэнэр бүлта шахуу энэ библиотекэһээ ном абажа уншадаг. Ном энэ библиотекэһээ абадаггүй һурагша үхибүүдэй библиотекэһээ ном уншана гү гэжэ Вера Баларовна һанаата болодог. Һургуулиин бүхы үхибүүдые номдо дуратай болгохо гэжэ оролдодог.

Һуралсалай шэнэ жэлэй эхилхэ бүри һуралсалай программатай тааралдуулан үхибүүдэй уншаха номуудые бүридхэдэг заншалтай юм. Үхибүүдэй һуралсалда, тэдэнэй хэшээлээ бүрин һайнаар ойлгохо хэрэгтэ туһалха гэжэ тэрэ аһан шадалаараа оролдодог юм. Энэ эрмэлзэлзэнь тэрээндэ библиотекын эдэбхитэй уншагшад—үхибүүд туһалдаг. Тэдэнэр шэнэ номуудые зүбшэн хэлсэлгэ, һонирхолтой викторина, уншалгануудые үнгэргэлсэдэг. Үхибүүдэй олоороо номдо дуратай бололго Вера Баларовна Бадашкановагай оролдосотой ажалай гэршэ болоно.

Т. ПРОВАЛИНСКАЯ.

ГАБШАГАЙ АЖАЛ, ЭРХИМ ҺУРАЛСАЛ

Улаан-Үдын медицинын училищиин комсомолшуудай хамтын суглаан боложо, «Табан жэлэй шиидхэхы жэлдэ—габшагай ажал, эрхим һуралсал» гэһэн асуудал зүбшэбэ. Энэнь бүхэсоюзна комсомолой суглаанай түсэбөөр үнгэргэгдөө. Училищиин комсомолой комитедэй секретарь Вера Титова суглаан дээрэ элидхэл хээ.

Училищиин фельдшерскэ отделениин һурагшадай һуралсал ба тэдэнэй ниитын хүдэлмэри тухай ВЛКСМ-эй комитедэй гэшүүн Тоня Лаврентьева, акушерскэ ба сестрануудай отделенинүүдэй һуралсал тушаа Валя Степанова энэ суглаан дээрэ тоосоһон байна. Тиихэдэ училищиин һурагшад Люба Дубровина, Рая Измайлова болон бусад группынгаа һурагшадай һуралсал тухай хөөрэжэ үгэбэ.

Училищиин директорые һуралсалай орлогшо П. Н. Кубышкин комсомолшуудай суглаанда хабаадалсажа, һуралсалай энэ жэлэй гол зорилгонууд, комсомолшуудай ябуулха ниитын хүдэлмэри тухай тодорхойгоор хэлэһэн байха юм. Комсомолшуудые ниитын хүдэлмэридэ хабаадуулжа, эдэбхи үүсхэлыень дээшэлүүлхэ, 1973 ондо комсомолшуудай һуралсал һайжаруулха хэмжээнүүдые хараалһан тогтоол суглаан баталан абаба.

Суглаанай түгэсхэлдэ һаяхан ВЛКСМ-дэ абтаһан хэдэн хүбүүд, басагадта комсомолой биледүүд барюулагдаа. Ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг хэдэн хүндэ ВЛКСМ-эй Октябрьска райкомой хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаһан байна.

С. ВАНЧИКОВА,
училищиин 1-дэхи курсын һурагша.



МАХАЧКАЛА. Дагестанда энэ жэлдэ ехэ саһан ороо. Тала дайда, хадын хабшалнуудай ташалангууд хоёр-гурбан метр зузаан саһаар хушагдаа. Хадын харгыда машинаар ябаһан хүнүүд хаагдаһан байна. Тэдэниие аюулһаа аршалхын тула түргэн зуурын хэмжээ абажа, правительство авиаци, милици, альпинистнууд болон санашадые энээ руу эльгээгээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: летчигууд-коммунистнууд Владимир Черновал (зүүн гарһаа) ба Геннадий Лазарев гэгшэд аюулһаа абарһан хүнүүдэйн гээ дунда.

ТАСС-ай фотохронико.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО — ХИЛЫН ГАДНАҺАА

ВАРШАВА

Партийно-ажахын эдэбхитэдэй бүхэпольшын зүблөөн

ТАСС

Партийно-ажахын эдэбхитэдэй бүхэпольшын зүблөөн ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Герегэй хүтэл бэрн доро эндэ болобо.

1972 ондо Польшын социально-экономическа хүгжэлтын дүнгүүд ба энэ жэлдэ бэелүүлэгдэхэ гол зорилгонууд тухай ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ П. Ярошевич элидхэл хээ.

1972 оной декабрь һарада Сейм дээрэ баталагдан абтаһан, 1973 ондо Польшын социально-экономическа хүгжэлтын түсэб элидхэл дотор ехэ һуури эзэлнэ.

Энэ түсэб экономико хурдан түргөөр хүгжөөжэ, хүн зоной байдал саашадань һайжаруулха хараа зорилготой гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Үйлэдбэриин бүхы арга нөөсэнүүдые бүрин ашаглаха шухала. Тиихэдээ 1973 оной түсэб амжалтатайгаар дүүргэхэһээ гадна, 30 миллиард злотых сэнтэй продукци түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилжэ шадаха байнабди гэжэ П. Ярошевич саашадаа тэмдэглээ.

Э. Герек эдэбхитэдэй зүблөөн дээрэ үгэ хэлэбэ.

Мүнөө орон доторхи политическэ байдалнай һайн гэжэ тэрэ тэмдэглээд, соёл сурталай хүдэлмэриие улам гүнзэгыгөөр ябуулхыень ПОРП-ын бүхы гэшүүдые уряалба.

Ленинскэ КПСС-тэй үзэл сурталай холбоо барисаан, Советскэ Союзтай харилсаан ажаллалга хадаа манай хани нүхэсэлэй, социализмын бүхы хүсэнүүдэй нэгэдэлэй үндэһэ һуури болоно.

ЛОНДОН

Лондондо демонстраци болобо

ТАСС

Гэр байра барилгада мүнгэ һомолхо тухай консерваторнуудай правительствын хуулиие буруушаажа байһанаа мэдүүлэн, Лондоной олон мянгаад зон демонстраци, митинг үнгэргэбэ.

Нёдондо жэлэй октябрь һарада абтаһан энэ хуулиин ёһоор, муниципальна ба үмсын байрын түлбэриие эрид ехэдхэхые хараална. Тиихэдэ гэр байра барилгада гүрэн түрэ мүнгэ һомололгоёо хороохо байна.

Англиин бусад хотонуудай олон тоото түлөөлэгшэд демонстрацида, митингдэ хабаадалсаа.

ЛОНДОН

Англиин машина бүтээгшэд б[у]һалгаална

ТАСС

Англиин элдэб хотонуудай 80 мянга тухай машина бүтээгшэд, котельщигууд, шудхалаашад ба бусад мэргэжэлтэд нэгэ үдэрэй буһалгаа эхилбэ. Машина бүтээлгын промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэдэмэл профсоюзуудай банкын жасануудые гүрэнэй мэдэлдэ абаһыень буруушааажа, тэдэнэр буһалгаа сочосхоһон байна.

КАРАКАС

Венесуэлэдэ үер болобо

ТАСС

Венесуэлын Маракай штадта хэдэн үдэрэй турша соо бороо хурын ехээр ороһонһоо уламжалан, энэ райондохи табан мүрэн эрьеһээ халижа, оршон тойрондохи һуурин тосхонууд, хүдөө ажахын тарялангууд уһанда абтаһан байна.

Таряашадай байшан гэрнүүд, ажахын барилганууд, хэдэн зуугаад гектар тарялан хохидолдо ороо, хүүргэнүүд, харгынууд һандаргагдаа..

Национальна аграрна институдай сэгнэлтын ёһоор, үерһөө боложо, 660 мянган долларой гарза хохидол ушаруулагдаа.

ПАРИЖ

Парижда уулзалга болобо

ТАСС

Вьетнамай асуудалаар Париждахи зүблөөндэ хабаадалсажа байһан ДРВ-гэй делегациин тусхай советник Ле Дык Тхо национальна аюулгүйе сахиха талаар США-гай президентын туһалагша Г. Киссинджертэй январиин 9-дэ уулзажа хөөрэлдэбэ. ДРВ-гэй делегациие толгойлогшо Суан Тхюи Париж шадарай Сен-Ном-Ля-Бретеш гэжэ бишыхан хотодо болоһон уулзалгада хабаадалсаһан байна.

ТОКИО

Японой пенсионернүүдэй эр[и]лгэ

ТАСС

«Пенсеэр хангалгые һайжаруулха эрилтэ табинабди»—гэһэн уряа доро Японой ниислэл хотын улад зон митинг хэбэ. Пенсиин наһанай хэдэн зуугаад хүн энэ митингдэ хабаадалсахадаа, пенсеэр хангалгые һайжаруулха эрилтэ правительствын урда табиһан байна.

БОГОТО

Хүдэлмэригүйшүүл Колумбида олошорно

ТАСС

Хүдэлмэригүйшүүлэй тоо Колумбида улам олошорно. 1972 ондо 160 мянган хүн тэдэнэй тоодо ороһон байгаа. Колумбиин ажалшадай союзай эндэ тунхаглагдаһан баримтануудай ёһоор, мүнөө үедэ орон дотор 1 миллион хүдэлмэригүйшүүл тоологдоно.

БОНН

НАТО-гой һуралсал

ТАСС

«Рифорджер-4» гэжэ ехэ һуралсалда Канадын ба Бундесверэй сэрэгүүдтэй хамта хабаадалсахын тула американ сэрэгүүдэй түрүүшын подразделенинүүд Баруун Германиин аэродромуудта бууба. 10 мянган солдат, 1000 тонно һомо хэрэгсэлнүүд самоледуудаар США-һаа иишэ эльгээгдэхэ ёһотой. НАТО гэжэ сэрэгэй бүлэглэл энээниие үнгэргэнэ.

НЬЮ-ЙОРК

К. ВАЛЬДХАЙМАЙ ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

ТАСС

Вьетнамда үргэлжэлжэ байһан дайн хадаа мүнөө үеын эгээн лэ зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ, һанаа зобоомо үйлэ хэрэг болоно гээд ООН-ой Генеральна секретарь К. Вальдхайм хэлэбэ. «ДРВ-гэй нютагуудые, илангаяа ажахын барилгануудые американ авиациин зэрлиг бүдүүлигээр бомбодожо, амгалан олон зониие аюул усалда тохёолдуулжа байһаниинь халагламаар»,—гэжэ К. Вальдхайм ООН-до үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ мэдүүлбэ. Вьетнамай асуудалые дайн сэрэгээр шиидхэжэ болохогүй гэжэ ООН-ой Генеральна секретарь тэмдэглээ. Вьетнамдахи зүришэлдөөтэ асуудалые эбэй ёһоор шиидхэлгэ шэнэ жэлэй һайн эхин болохо зэргэтэй байгаа гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Дүтын Зүүн зүгтэхи байдал тухай хэлэхэдээ, Аюулгүйн Соведэй 1967 оной ноябриин 22-ой тогтоол тушаа дурдаба. Эзэмдэгдэһэн Араб газар дээрэһээ Израилиин сэрэгүүдые гаргахаар энэ тогтоол дотор хараалагдана.

ГДР ба ФРГ-е ООН-до абаха тухай хэрэгэй бэелхэ тээшээ болоһондонь сэдьхэлээ ханангы байһанаа Генеральна секретарь тэмдэглээ.

ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXVII сессиин дүнгүүдые тодорхойлходоо, тэрэ ашатай туһатайгаар үнгэржэ, олохон асуудалнуудые болохо руунь шиидхээ гэжэ Вальдхайм тэмдэглэбэ.

Февраль һарада Инди, Пакистан, Бангладеш, удаань Таиланд, Япон ошохо хараа бодолтой байһан тухайгаа Вальдхайм мэдээсээ.

ХАНОЙ

БААТАРШАЛГАТА ТУЙЛАЛТАНУУД

ТАСС

Зэрлиг бүдүүлиг бомбодолгонууд Вьетнамай Демократическа Республикын хүн зоной ажабайдалай хүгжэлтые сухарюулжа шадаагүй гэжэ 1972 оной гүрэнэй түсэбэй гүйеэдхэл тухай Ханойдо тунхаглагдаһан баримтанууд гэршэлнэ.

Нёдондо жэл американ дээрмэшэ сэрэгшэд Хойто Вьетнамые зэрлиг бүдүүлигээр бомбодоһон, портнуудтань минэ табиһан байгаа. Тиихэдээ республикын экономико, бэеэ хамгаалха хүсэ шадалыень һулаарулха aaбзабди гэжэ һанаа бшуу. Зүгөөр ДРВ-гэй ажалшад дайшалхы урда жэлнүүдэйнгээ дүй дүршэлые хэрэглэжэ, һандаралда ороһон ажахыгаа һэргээхэһээ гадна, экономикоёо хүгжөөһэн байна.

1972 ондо ДРВ-гэй хүдөө ажахын кооперативууд һүүлэй 12 жэлэй турша соо эгээн үндэр баян ургаса хуряагаа. Гахайнуудай тоо толгой 2 процентээр олошороо. Саахарай улһа хуряалга 13 процентээр дээшэлээ.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй ехээр үйлэдбэрилэгдэһэнэй ашаар тэдэнэй үнэ сэн, 1971 онойхитой сасуулхада, 6 процентээр хямдарһан байха юм.

Хархис муухайгаар бомбодожо байгаашье һаань, республикын промышленна предприятинууд шухала хэрэгтэй продукцияа бүтээн гаргана.

Үнгэрһэн жэлдэ Советскэ Союзай ба социалис бусад оронуудай туһаламжаар Вьетнамай Демократическа Республика бэеэ хамгаалха хүсэ шадалаа бэхижүүлээ.

Һаяшаг хэгдэһэн зэрлиг муухай бомбодолгонуудые Вьетнамай Демократическа Республика дабажа гараа. Бомбодолгонуудай хойшолонгуудые усадхан зайсуулха хэмжээнүүдые Вьетнамай ажалшадай партиин Ханойн городской комитет, Ханойн захиргаанай комитет абаһан байна.

Эдэ үдэрнүүдтэ ДРВ-гэй партийна ба гүрэнэй ажал ябуулагшад бомбодуулһан районуудта ошожо, республикын ажалшадтай, сэрэгшэдтэй уулзалгануудые үнгэргэн, агаарай дээрмэшэдэй харата муухай добтолгонуудта хатуу шанга харюу сохилто хэхэдээ, эрэлхэг зориг, шэн габьяа харуулһыень тэмдэглэнэ.

Социалис туйлалтануудаа Вьетнамай Демократическа Республика бата найдамтайгаар, нугаршагүй зоригтойгоор сахин хамгаална.

ПАРИЖ

ИНДОХИТАДТАХИ БАЙЛДААНУУД

ТАСС

Урда Вьетнамай газар нютагуудта боложо байһан байлдаануудай үедэ Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүд илалта, амжалтануудые удаа дараалан туйлана. Түбэй хада гүбээлиг газарта, Меконг мүрэнэй адагта, Сайгон хото шадар илангаяа шанга тулалдаанууд болоно.

Меконг мүрэнэй адагтахи Тионгтхиен провинциин түб —Витхань хото шадар болоһон байлдаануудай үеэр патриодууд сайгон бүлэг сэрэгүүдтэ шанга харюу сохилто хэжэ, тэдэниие хүреэлһэн байха юм.

Январиин 8-да Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ракетно-артиллериин подразделенинүүд Сайгон хотоһоо зүүн-хойгуур 25 километртэ байдаг сэрэгэй Лонгбинь гэжэ бааза буудахадаа, түлишэ-түрхилгын материалнуудтай склад тэһэлбэ.

Контум, Плейку хотонуудай хоорондо шанга байлдаанууд болоно. 41-дэхи баазые хамгаалжа байһан сайгон бүлэг сэрэгүүд хүреэлэгдээ.

ПНОМПЕНЬ. (ТАСС). Трамкнар хото шадар болоһон байлдаануудай үедэ Камбоджын патриодууд дайсанда шанга харюу сохилто хэнэ. Эндэ болоһон шанга тулалдаануудай һүүлээр хархис хүсэнүүд хоёр тосхон орхижо, зугадаха баатай болоо.

ПАРИЖ. (ТАСС). Вьентьянһаа зүүн-хойгуур 440 километртэ байдаг Сараван провинциин түб хото шадар болоһон байлдаануудта Лаосой Арадай-сүлөөрэлгын армии удаа дараалан амжалта, илалтануудые туйлана.

ХАНОЙ. (ТАСС). Үнгэрһэн неделиин турша соо Түбэй хада гүбээлиг газартахи, Меконг мүрэнэй адагтахи провинцинуудта, эрье шадарай нютагуудта болоһон байлдаануудай үеэр Урда Вьетнамай сүлөөлэлгын хүсэнүүд сайгон дахуулнуудай армиин 2000 гаран солдат, офицерые хүлһөөнь буулгаа гэжэ АПО агентство мэдээсэнэ. Сэрэгэй 50 гаран машина һандаагдаһан, 8 самолет, вертолет буудагдажа унагаагдаһан, сэрэгэй ба туһалбариин 12 судна уһанда шэнгээгдэһэн, һомо хэрэгсэлнүүдтэй хэдэн ехэ склад тэһэлэгдэһэн байна.

ХАНОЙ. (ТАСС). ВИА агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, январиин 8-да американ авиациин Тханьхоа провинциие бомбодохо үедэнь Вьетнамай Арадай армиин зенитчигүүд стратегическэ «В-52» түхэлэй нэгэ бомбардировщик, пилотгүй тагнуулай самоледые буудажа унагаагаа. Тиигэжэ ДРВ-дэ буудагдажа унагаагдаһан американ самоледуудай тоо 4169 болобо.

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО

Юумэнэй сэн хүндэрнэ

ТАСС

1972 ондо Бразилиин Минас-Жерайс гэжэ промышленна штадта юумэнэй сэн 16,4 процентээр хүндэрһэн байна. Энэнь Белуоризонти штадай түб хотын ажалшадай байдалда илангаяа ехээр нүлөөлөө. Эдеэ хоолой зүйлнүүд — 19,4, хубсаһа хунарай сэн 15 процентээр хүндэрөө, гэр байрын түлбэри 19 процентээр дээшэлээ, медицинскэ хангалга, эм дом 11,5 процентээр үнэтэй болоо.

БЕЙРУТ

Израилиин хархис этэгээдүүдэй харата ябуулганууд

ТАСС

Сиридэ эсэргүү ээрхэг түримхэй ябуулгануудые Тель-Авив үйлэдэхэдөө, Ливанай газар дээгүүр һүйдхэлтэ ниидэлгэнүүдые хэнэ.

Январиин 8-да Израилиин сэрэгэй самоледууд Сириин нютагуудые бомбодоходоо, Ливанай агаарай дайдые эбдэһэн байгаа. Хэблэлэй мэдээсэлнүүдэй ёһоор, Израилиин самоледууд Аркуб, Хасбайя, Рашайя, Баруун Бекаа, Захли ба бусад районууд дээгүүр ниидэн гараа.

Элдэб һонин

УРАМАЙ ДОХЁОГООР...

Киргизэй урда зүгэй Са[ры]-Челекскэ заповеднигэй [...] дануудта эртэ үглөөгүүр ура[...] даха абяан ханхинадаг боло[...] хой. Энэ дуудаан ангуушада[...] бэшэ, харин зэрлиг ангууд[...] эдеэллэхэ гэһэн дохёо тэмд[...] болоно.

Эртэ үглөөгүүр имэ аб[...] дууланһан зубрнууд хүнэй га[р]һаа тэжээл эдидэг юм. Аски[...]ни-Ново гэжэ газарһаа Кирг[и]зэй хада уулада асарагдаһа[н] мантан томо эдэ ангууд нюта[г]жажа, үдэжэ эхилһэн байна. Шамсинска, Иссык-Атинска, Ак-Суйска, Белогородско бо[...]лон бусад хада ууланууд[...] хүйтэн үдэрнүүдэй эхилхэд[э] саһанай ехээр ороходонь эд[э] ангуудта түсгаар тэжээл б[э]дэгдэдэг болонхой юм. Тии[...] хүндэ дадаһан оронуудһаа эхилээд, мээхэй элик, бод[о] гахай болон бусад ангууд хү[...]нэй гараар бэлдэгдэһэн т[э]жээл эдидэг юм.

КОЛЫМАДА ЛИМОН УРГА[НА]

Газаа табин градус хүйт[эн] байбашье һаань, Страшелю[к] гэгшын гэртэ зунайхидал а[ги]ли дулаан. Гэрэйнь нэгэ бу[...]ланда набша намаагаар элб[эг] лимоной һаглагар бүдүүн м[о]дон һуулгаатай. Ногоон на[б]ша, алтан шаргал зүһэтэй ли[...]мон эндэ орогшодые баясуу[л]на. Ургасыень тоолож үзэһэ[н]най, аяар наяад шахуу боло[...]бо.

Районой хэлхээ холбооны[й] узелда хүдэлдэг Екатерина Степановна Страшелюк ингэ[...]жэ хөөрэнэ:

— Арбаад жэлэй саада тэ[э] амаралтада ябахадаа Сочиһоо лимоной заахан эшэ асараа[д] һэмди. Гурбахан жэлэй үнгэ[р]өөд байхада энэ һөөгнай ли[...]мон үгэжэ эхилээ һэн. Мүнөө[...]дүн хамтадань 270-аад лимон суглуулаанхайбди, — гэхэдэнь — гэрэй эзэн Алексей Филиппович, ингэжэ нэмэбэ:

— Манай ургуулһан нэгэ лимон 200—300 грамм шэ[г]нүүртэй байдаг. Зарим жэлдэ 400 грамм шэгнүүртэй лимон абтана.

Соохор оронууд нүүлгэгдэбэ

Владивостогһоо холо бэшэ оршодог Ородой арал дээрэ соохор оронууд Уссуриин ой тайгаһаа асаржа табигдаба.

Сэсэг набшаһадтал адли эдэ соохор оронуудай эхэ нюта[г] [illegible]

Сагай уларил

[illegible]

...магуудаар һүниндөө 33—38, үдэртөө 21—26 граду[с] хүйтэн болохоор хүлеэгдэнэ.

Редакторай орлогшо, **М. Н. НИМАЕВ.**

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ Союзна республиканууднаа мэдээсэнэ. Нютагай һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Эдэбхитэй байхаар хүмүүжүүлгэ» — Г. Харченкын статья. «Һургаха, зааха, зүбшэхэ» — хэблэлэй шэнжэлэл. Нютаг нютагай һонин.

Гурбадахи хуудаһанда: А. Кушнаревой статья. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Спорт. Нютаг нютагай һонин.

ЭЛЬХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА «ОРБИТА» ХАРУУЛНА:

15.35 — һүүлэй һонин. 15.45 — **үнгэтэ телевидени.** Үхибүүдтэ—«Приходи, сказка», «Шустрик, Мямлик и настоящий Дед-Мороз»—куклануудай телевизионно зүжэг. 16.15—**Олон түмэнэй ленинскэ университет.** «Научно-техническэ дэбжэлтын гол хараа зам». 16.45—хүгжэмэй календарь. 17.15 — уран һайханай телевизионно богони фильмүүд. 17.50 — «Архидалга шүүмжэлнэбди». Суудэй залһаа репортаж. 19.00—«Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — **үнгэтэ телевидени.** «Гамлет» —Д. Шостаковичой хүгжэмөөр табигдаһан фильм-балет.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА!

20.15 — телепанорама. 20.35—«Партийна ажабайдал»—тележурнал. 21.05—«Мэндэ амар, нүхэр секретарь». 21.15—«Хүдөөгэй хүнүүд» гэһэн дамжуулга.

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:

22.10 — уран зохёолой уншалга. М. Шолохов. «Номгон Дон». Романһаа хэһэг. 22.40—Совет залуушуулай бүхэсоюзна фестиваль. Совет дуунуудые дуулагшадай концерт. 24.00—«Время»—мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА «ОРБИТА» ХАРУУЛНА:

20.15 — М. Анчаров. «Үдэрһөө үдэртэ» — телезүжэг (2-дохи хуби, 8-дахи бүлэг). 21.25 — **үнгэтэ телевидени.** Документальна фильмүүдэй программа.

Манай адрес, телефонууд:

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры в школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.